

Weronika Kundera

(Uniwersytet Wrocławski)

„Kurica nie ptica, Polska nie zagranica?”

ABSTRACT

“Chicken is not bird, Poland is not abroad?”

Polish-Russian relations have been dominated by hatred. The Poles hate everything Russian, Russian products to Russian politics, Russian elites. Historical relations between our countries were dramatic, and in Poland, there is still the historical memory. Moscow, in Polish eyes is "surprising, incalculable and dangerous", and Russia is nothing more "like mafia State of Putin." The Russians are also not free from bias by stating that "Poland sold the West" and makes everything "as long as the only harm Russia". Despite the close proximity and common border, all of these elements effect on no relationship between this two countries. In international relations Poland and Russia are most common in two juxtaposed blocks of political parties, fighting for influence in Ukraine and Belarus. The hope of reconciliation is the future in which people change and systems of values.

Słowa kluczowe: stosunki polsko-rosyjskie, polityka wschodnia, polsko-rosyjskie stereotypy, wpływ historii na obecne stosunki pomiędzy państwami, próba pojednania Polski i Rosji

„Nie mamy wiecznych wrogów, jak też nie mamy wiecznych przyjaciół”

Lord H. John Temple

Mieszkańcy Rosji, muszą mierzyć się w Polsce z licznymi stereotypami. W opinii społecznej panuje przekonanie, że Rosjanin to alkoholik, przestępca, stroniący od pracy, pełen pychy i

zacofany¹. Wschodni sąsiad posiada w polskich oczach różne oblicza. Rosja to rosyjscy handlarze, rosyjskie prostytutki, rosyjska mafia, nienawistne imperium, autorytarna władza, bajeczne fortuny i luksusowe życie oligarchów, kontrastujące z biedą i z nędzą panującą w pozamiejskich regionach. To kraj obejmujący 9 sfer czasowych, lecz mimo to pozbawiony perspektyw, zamieszkiwany przez ludzi pragnących uchodzić za nowoczesnych, u których nadal występuje syndrom *homo sovieticus*². Za Bugiem istnieje świat niezdolny do stworzenia demokracji, opanowany przez podporządkowane władzy i rozsyłające po wszystkich państwach szpiegów służby specjalne. *Rossija* posiada wielkie aspiracje, nieproporcjonalne do swych możliwości, gdyż jest to mocarstwo słabe, zdegenerowane pod względem gospodarczym, ogarnięte upadkiem we wszystkich dziedzinach życia, stojące na skraju bankructwa i usiłujące podźwignąć się z kryzysu, jak kolos *chwiejący się na glinianych nóżkach*. W ten właśnie sposób widzą Rosję Polacy, którzy zamiast o Imperium Rosyjskim, mówią o Sowietach bądź też o Związku Radzieckim. Nagłówki polskiej prasy nie pozostawiają wątpliwości, co do cech naszego wschodniego sąsiada: *Władza przemocy i strachu, W rocznicę najazdu, Rosja pręży mięśnie, Sowiety-Imperium Zła, Koszerna Rosja, Czy Rosja szpieguje w Polsce?, Do władzy po trupach, Jestem z Czeczenii, Chłód Kremla*³. We współczesnej ocenie Rosji i Rosjan można dostrzec piętno historii. Negatywny obraz tego kraju, jest dziedzictwem przeszłości, przede wszystkim ponad 200-letnich zaborów, agresji z 1920 roku, Katynia oraz czasów Perlu. Rosji pamięta się również zsyłanie Polaków, niekiedy całych rodzin do prac na Syberii, niszczenie polskiej inteligencji, przymusową rusyfikację, liczne aresztowania i prześladowania świadomych narodowo Polaków. Uznaje się, że Cesarstwo Rosyjskie budowało swoją potęgę kosztem państwa polskiego, a ziemie polskie pod zaborem rosyjskim czekał gospodarczy, kulturowy i polityczny regres⁴. Przeświadczenie to kształtuje wiedza wyniesiona ze szkoły i w rusobobiczny sposób pisane podręczniki. W Polsce kultywuje się zły obraz wschodniego sąsiada. Wskazuje się, jak silna i nieuzasadniona jest nienawiść do Rosjan wśród młodych Polaków, którzy ani nie widzieli sowieckiego żołnierza, ani esbeka, nie pamiętają czasu komunizmu, lecz mimo to, odnoszą się do Rosjan z

¹ W przeszłości obowiązywał stereotyp Rosjan, jako ciemnoty i barbarzyńców.

² S. Cebula, *Prawa i wolności religijne we współczesnej Polsce*, Kraków 2011, s. 89. Zgodnie z poglądami ks. J. Tischnera, *homo sovieticus*, to człowiek nie radzący sobie w sytuacji wolności.

³ M. Żakowska, *Rosja i Rosjanin w publicystyce polskiej po 1989 roku*, [w:] *Polacy i Rosjanie. Przewyciężanie uprzedzeń*, A. de Lazari, T. Rongińska (red.), Łódź 2006, s. 360. Codzienna lektura gazet utwierdza panujące w Polsce stereotypy.

⁴ G. Cimek, M. Franz, K. Szydywar-Grabowska, *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie. Wybrane problemy*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 5. Rosję, przedstawia się jako głównego ciemnizyiciela naszego kraju i niszczenia polskości, a rządy rosyjskie są oceniane najgorzej spośród wszystkich innych zaborców naszego kraju.

pogardą i z antypatią ⁵. Rosjanie przestali również dostrzegać w Polakach swych słowiańskich braci. Mówią się o nas, jako o osobach „bliskich” z racji słowiańskiego pochodzenia, jednakże wrogich ich krajowi. Na wschodzie, panuje przekonanie, że Polak jest gotów zaprzedać się Zachodowi, byleby tylko zaszkodzić Rosji. Z imperium zniknęło niegdyś popularne powiedzenie „*Kurica nie ptica, Polska nie zagranica*” ⁶. Pojednanie utrudnia ideologia mesjańska, którą posiadają obydwie narody i która uniemożliwia im wzajemne zrozumienie ⁷. O ile Polska uznaje się za kraj „centralny”, będący przedmurzem chrześcijaństwa, obszarem pełnych swobód i wolności, chroniącym państwa zachodnie przed niebezpieczną Azją i cywilizujący zacofany wschód, o tyle Rosja określa się jako kraj o wyjątkowej cywilizacji i kulturze, o niespotykanej nigdzie indziej euro-azjatyckiej tożsamości. Przekonuje, że ma do spełnienia misję dziejową, jaką jest obrona słowiańszczyzny i idei pansławistycznej, prawosławia i Rosji przed zepsutym kapitalizmem (tzw. *mit Świętej Rusi*) ⁸. W mesjanizmie rosyjskim nie ma miejsca na przychyłność wobec Polski, którą określa się, jako judasza słowiańszczyzny, stwierdzając, że odrzuciła ona swą słowiańskość i przyjęła wzorce kultury zachodniej ⁹.

Rosja, wychodzi z założenia, że jej wyjątkowa kultura, położenie, obszar, zamknięcie decydują o jej szczególnej pozycji na świecie. „Niepowtarzalność cywilizacji rosyjskiej”, pozwoliła temu krajowi żyć swoją własną drogą, nie wybierając ani koncepcji prozachodniej, ani tym bardziej nie wiążąc się nadmiernie ze wschodem.” Państwo to, już od dawna, było zamknięte i głuche na obce wpływy kulturowe, tak, bowiem w XV i w XVI wieku, gdy Kolumb odkrywał Amerykę, a Europa dokonywała dalszych odkryć, Rosjanie ze smutkiem przygotowywali się na koniec świata, który miał nadejść w 1492 roku, bowiem zgodnie z kalendarzem bizantyjskim miał być to 7000 rok. Podobnie wpływy renesansu były w Rosji o wiele mniejsze niż w innych krajach, a symbolizuje je czerwony gmach Kremla i jego

⁵ Nieznając Rosjan Polacy są w stanie stereotypowo przypisać im wiele negatywnych cech, takich jak: brak kultury osobistej (28%), nadmierne pijaństwo (17%), złodziejstwo, skłonność do oszustwa, kombinowania, handlu (10%), oraz to, że stanowią oni zagrożenie dla świata. Złe spojrzenie na Rosjan, wynika z tego, że „polskie serce zostało wychowane na nienawiści wobec Rosjan”, a cała literatura polska ma charakter antyrosyjski (P. Boski, *Rosjanie i stosunki z nimi w ocenie Polaków*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie. Stereotypy, realia, nadzieje*, J. Marszałek-Kawa, Z. Karpus (red.), Toruń 2008, s. 96).

⁶ Polacy to dla Rosjan agenci Zachodu, którzy wbili Rosji nóż w plecy.

⁷ Obydwie państwa dzielą ponadto różnice cywilizacyjne i religijne.

⁸ K. Jabłonka, *Zanim powstał Petersburg* [w:] „Frona” Nr 51, 2009, s. 42. Mesjanizm rosyjski wiąże się z przekonaniem Rosjan o ich szczególnej odpowiedzialności za świat, czego dowodem są: wojna z Napoleonem, Święte Przymierze, wojna z III Rzeszą, a dzisiaj wojna z islamem. Rosja występuje z misją „uszcześliwiania świata”. (M. Kaczmarski, *Nieistniejący sąsiedzi*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie...*, J. Marszałek-Kawa i Z. Karpus (red.), dz. cyt., s. 67).

⁹ G. Cimek, M. Franz, K. Szydywar-Grabowska (*Współczesne stosunki ...*, dz. cyt., s. 29 oraz zob. A. de Lazari, R. Bäcker (red.), *Dusza polska i rosyjska. Spojrzenie współczesne*, Interdyscyplinarny Zespół Badań Sowieologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, Katedra Politologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Łódź 2003, s. 176. „Radykalna katolicyść” i „ortodoksyjna zachodniość” ma zniechęcać Rosję do Polski.

baszty¹⁰. Rosja nie chce w żaden sposób rezygnować ani ze swej religii ani swej tradycji¹¹. Obowiązuje w niej mit Moskwy będącej trzecim Rzymem¹². O ile dla Rosjan życie w ich kraju jest wyjątkowym darem, o tyle dla Polaków przypomina ono wegetację. Popularne w mediach polskich stało się pokazywanie kaliningradzkiego miasteczka Mamonowo, jako ucieleśnienia rosyjskiej biedy. W miasteczku tym, bezrobocie sięga 59 procent i stale rośnie, a panująca bieda, zmusza dzieci do żebrania¹³. Złe warunki życia i brak perspektyw, skracają przeciętną długość życia jego mieszkańców¹⁴. Są także powodem licznych samobójstw, alkoholizmu i depresji. Obraz Mamonowa przekłada się na obraz całej Rosji w Polsce, jako słabej, zrujnowanej i wstecznej. W polskich mediach nie brakuje widoków wyludniających się rosyjskich wsi, w których nikt nie chce mieszkać. Pozostały w nich jedynie samotne, starsze kobiety, gdyż młodzież wyemigrowała do miast, a mężczyźni umarli wcześniej na skutek alkoholizmu. Polacy stwierdzają, że zachwyty Moskwą szybko mija, kiedy wyjedzie się parę kilometrów poza nią. Rejony te są całkowitym zaprzeczeniem bogactwa, które można zobaczyć w stolicy. Zrujnowane chałupy, częsty brak dostępu do prądu i gazu, dziurawe drogi, przypominają czasy wojenne, a nie XXI wiek¹⁵. Przekazy medialne, sprawiają, że co 4 osobie w Polsce Rosja kojarzy się z biedą, bezrobociem, nierównością społeczną, jedynie, co 6 z zabytkami i z kulturą¹⁶. Polacy są zdania, że gorzej niż w Rosji, żyje się w Europie, tylko w Rumunii. Rosjanie, na te obrazy ich państwa odpowiadają, że i w Polsce nie brakuje ubogich wiosek, walących się chat, dziurawych dróg oraz wiecznie pijanych mężczyzn, a dla mieszkańców jedynym ratunkiem od permanentnej biedy staje się ucieczka poza kraj¹⁷. Oni również mówią o Polsce z politowaniem, uznając ją za kraj mało atrakcyjny pod względem gospodarczym i kulturowym.

¹⁰ K. Jabłonka, *Zanim... dz. cyt.*, s. 42.

¹¹ Przykładem jest np. obrona Dziadka Mroza przed Świętym Mikołajem.

¹² A. Kardaś, *Aspekty transformacji systemowej w Rosji*, [w:] *Rosja, refleksje o transformacji*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), Warszawa 2010, s. 25.

¹³ Skala ubóstwa w Rosji wynosi 30%, natomiast bezrobocie strukturalne stanowi 40%. Wielu Rosjan, aby przeżyć musi prowadzić szemrane interesy (M. Dobroczyński, *Polacy i Rosjanie w międzynarodowych przemianach nowej ery*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie...*, J. Marszałek-Kawa, Z. Karpus (red.), dz. cyt., s. 8 i 21.

¹⁴ Według danych z 2011 roku, średnia długość życia mężczyzn w Rosji wynosi 59 lat. Wiek ten stanowi najniższy wskaźnik w Europie. Na ten temat istnieje nawet żart: „W Rosji pija się przed posiłkiem, po posiłku, a najczęściej zamiast niego”. Alkoholizm doprowadza do licznych zatruć. Każdego roku w tym państwie, z powodu zatrucia alkoholowego umiera 40 tys. osób. - B. Włodarczyk, *Nie ma jednej Rosji*, Kraków 2013, s. 13 i s. 288.

¹⁵ M. Bennetts, *Dokopać Kremlowi*, Warszawa 2014, s. 111.

¹⁶ A. Skorupska, *Polska opinia publiczna o Rosji i Rosjanach*, [w:] *Polacy i Rosjanie...*, A. de Lazari, T. Rongińska (red.), dz. cyt., s. 53.

¹⁷ Świadectwem na to, w jakim stanie znajduje się nasza ojczyzna, jest dla Rosjan jedna z największych emigracji w Europie naszych obywateli.

Agresywna retoryka używana przez polskich polityków utrudnia pojednanie. Debaty na temat wschodniego sąsiada są pełne emocji i mają burzliwy charakter. Pojawiają się w nich takie określenia, jak „*Pogarda Rosji wobec państw mniejszych i słabszych*”, „*Triumf rosyjskiego imperializmu*”, „*Putin przeży muskuły*”, „*Rosyjska bezczelność*”, „*Brutalna ingerencja w sprawy sąsiada*”, „*Ukaszani przez imperium zła*”¹⁸. Stosunki polsko-rosyjskie można określić się jako chłodne. Fenomenem w Europie jest to, aby spotkania polityków dwóch krajów ograniczały się tylko do oficjalnych wizyt, jak ma to miejsce pomiędzy naszymi krajami. Na szczytach światowych przedstawiciele obydwu narodów unikają się nawzajem. Nasi ministrowie spraw zagranicznych prawie się ze sobą nie kontaktują. Kiedy w 2015 roku obydwa kraje nakładały na przedstawicieli drugiego zakaz wjazdu na swe terytorium, politycy, którzy znaleźli się na listach sanacyjnych, chwalili się z tego powodu¹⁹. Pomimo bliskiego sąsiedztwa, wspólnej granicy z obwodem Kaliningradzkim, można mówić w rzeczywistości o „dalekim, a nie o bliskim sąsiedztwie” lub o tzw. sąsiedztwie bez sąsiedztwa²⁰. Znacznie bliżej od Polski w stosunkach politycznych, społecznych i gospodarczych z Rosją znajduje się obecnie Francja. Polska jako jedyne państwo Europy Wschodniej, nie wpuściła na swój rynek rosyjskiego biznesu, a uczyniły to, mające równie złe doświadczenia z państwem rosyjskim kraje, takie jak Czechy i Słowacja²¹. O jego niewpuszczeniu do naszego kraju, po raz kolejny zadecydowały stereotypy, takie jak łapówki, korupcja, mafia czy tzw. *ruski model korporacyjny*. Współpracą gospodarczą z naszym krajem, nie są zainteresowani także Rosjanie²². Są zdania, że zamknęłaby ona nasze kraje w „obszarze przestarzałych technologii i niekonkurencyjnej na światowych rynkach produkcji”²³.

Rosjanie długo nie mieli świadomości panującej w Polsce rusofobii. Przybywający z wizytą w Warszawie w 2004 roku Prezydent W. Putin, przepraszając za Katyń, liczył na to, że

¹⁸ A. Skorupska, *Polska opnia...*, dz. cyt., s. 38.

¹⁹ Po tragedii w Bieslanie żaden z polskich polityków nie udał się do ambasady rosyjskiej, aby wpisać się na listę kondolencyjną, a czynili to politycy pochodzący z innych państw.

²⁰ Granica, jako powstała z Rosją, a właściwie z obwodem Kaliningradzkim, wynosząca 240 km wciąż bardziej dzieli, aniżeli łączy Polskę z Rosją - A. Włodkowska-Bagan, *Konfliktowość w stosunkach polsko-rosyjskich jako stygmat geopolityczny*, [w:] *Geopolityka w stosunkach polsko-rosyjskich*, s. Bieleń, A. Skrzypek (red.), Warszawa 2012, s. 46.

²¹ Warto zauważyć, że mające również trudne doświadczenia z Rosją kraje, takie jak Estonia, Litwa, Albania, ogłosiły się mostami współpracy pomiędzy wschodem a zachodem - P. Grudziński, *Raport Polska-Rosja: niezgoda i współpraca*, Warszawa 1997, s. 50.

²² Wielu polityków uważa zawarcie kontaktów biznesowych z Rosją, za zdradę narodowych interesów. Tymczasem pojednanie polsko-rosyjskie można określić za warunek bezpieczeństwa europejskiego - M. Raś, *Polskie refleksy rosyjskiej geoekonomiki*, [w:] *Geopolityka...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 193.

²³ A. Magdziak-Miszewska, *Polska-Rosja 1991-1996; między mitem straconych szans a rzeczywistością niewykorzystanych okazji*, [w:] *Polska i Rosja. Strategiczne sprzeczności i możliwości dialogu*, A. Magdziak-Miszewska (red.), Warszawa 1998, s. 70.

Polska, jako nowy członek Unii Europejskiej i dawne państwo bloku socjalistycznego, będzie pośredniczyć w stosunkach Rosji z Unią. Szybko jednak zorientował się o antyrosyjskich postawach występujących w naszym kraju i zaniechał uczynienia Polski pomostem między własnym państwem a zachodem. O nastrojach panujących nad Wisłą Rosjanie, dowiedzieli się dopiero w 2010 roku, po katastrofie smoleńskiej. 10 kwietnia 2010 roku był dniem, w którym prezydencki samolot rozbił się wraz z załogą w lesie katyńskim. Rosjanie uczynili wiele życzliwych gestów wobec pogrążonych w żałobie Polaków. Prezydent D. Miedwiediew ogłosił 12 kwietnia *Dniem Żałoby Narodowej*. Symboliczne znaczenie miała emisja filmu A. Wajdy „*Katyń*”²⁴. W następnych miesiącach mimo to Rosjanie stali się świadkami prawdziwego polskiego rusofobicznego spektaklu, w którym mogli posłuchać o spisku Tuska z Putinem, rozproszonej mgłę, mającej uniemożliwić lądowanie i o teleskopowej brzozie, która ścięła skrzydło samolotu.

Katastrofy smoleńskiej nie wykorzystano na rzecz zbliżenia lub pojednania, choć była na to szansa. Oddaliła ona jeszcze bardziej i tak już ledwie dostrzegających się sąsiadów. Przeciętny Rosjanin niewiele potrafi powiedzieć o Polsce i Polakach. Nasz kraj nie pojawia się w rosyjskich mediach zbyt często, podobnie jak inne średniej wielkości i średniej zamożności kraje. Wzajemne uprzedzenia pogłębia nikłe zainteresowanie obydwoma państwami. Na pytanie, z czym kojarzy im się Polska, Rosjanie odpowiadają, że z niczym. Upowszechnia się wśród nich moda na niewidzenie naszego kraju. Rosja przestała interesować się Polską od czasu jej wstąpienia do Unii Europejskiej i NATO²⁵. Zniechęca ich do nas występujące i niczym nieuzasadnione poczucie kulturowej, cywilizacyjnej wyższości wobec ich narodu²⁶. U Rosjan widoczny jest także dość pogardliwy stosunek do Polaków, gdyż uważają oni Polskę za kraj mały, pomimo tego, że jest nas więcej aniżeli wszystkich Słowian południowych. Nasze państwo kojarzy im się jako obszar, na którym panuje anarchia polityczna, sejmikowanie, wolność, bliska bezprawiu, wielkopańska duma, zawiść, pieniactwo, prymat walki i zabawy nad pracą, bigoteryjny katolicyzm, uzasadniony ideą „przedmurza chrześcijaństwa”²⁷.

²⁴ Stosunki polsko-rosyjskie 2004-2012, stosunki polsko-rosyjskie 2004-2010, Portal Spraw Zagranicznych psz.pl.

²⁵ Minister Skubiszewski, podkreślił, że dokonując takiego wyboru, Polska powraca do Europy, tam gdzie jej miejsce. Rosjanie, natomiast są zdania że w latach 90 Polska opuściła Rosję i wyszła z tzw. *wspólnego słowiańskiego zachodu*.

²⁶ Wielu z nich jest świadomych tego, że Polacy traktują Rosję jako państwo wsteczne, wschodnie, zacofane, nierozwinięte, autorytarne oraz pozbawione demokracji, które powinno dążyć do osiągnięcia zachodniego poziomu.

²⁷ A. Bryc, *Wpływ geopolityki na tożsamość międzynarodową Polski i Rosji*, [w:] *Geopolityka..*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz.cyt., s. 28.

O samych Polakach mówi się w Rosji z niechęcią, podkreślając, że są to zepsute zachodnimi wpływami dzieci słowiańskiej natury. O istniejących różnicach mentalnych i niemożności znalezienia porozumienia pomiędzy naszymi narodami pisał również M. Katkow. „*Nasz układ duchowy, cały nasz sposób myślenia nie ma z nimi (czyt. z Polakami) nic wspólnego*”. Twierdził, że różnice te i uprzedzenia są tak wielkie, że „*polskie i rosyjskie państwo to nie są po prostu rywale, ale wrogowie, którzy nie mogą istnieć obok siebie*”²⁸. Przyszłość, jego zdaniem pokaże, nie to, które państwo będzie silniejsze od drugiego, lecz które z nich przetrwa, a które z nich zginie”²⁹. Polacy to dla Rosjan przedstawiciele „*zgnilego i zdemoralizowanego*” zachodu, tzw. łże zachodu, który stosuje podwójne standardy praw człowieka, jest agresywny i nieprzychylnie nastawiony wobec ich kraju. Sprawia to, że zbliżenia z nami nie pragną sami Rosjanie. Na sugestie, zacieśnienia relacji z Polską pytają *a do czego nam jesteście potrzebni?*”³⁰.

Obydwa państwa kultywują również poróżniający je historyczny patriotyzm. O ile Polacy nauczają i wypominają Rosji Katyń i zabory, o tyle w Rosji obchodzony jest dzień 4 listopada, na część wypędzenia wojsk polskich z Moskwy w 1612 roku, zwany *Dniem Jedności Narodowej*. W czasie tego święta Rosjanie wnoszą okrzyki „*Rosja dla Rosjan*”, „*Rosja jest nasza*”, czy też „*więcej praw dla Rosjan*”³¹. Rosyjska lista żalów wobec Polaków jest równie długa, co polska. Począwszy od tzw. czasu smuty, unii brzeskiej, wyprawy Polaków z Napoleonem na Rosję, roku 1920, w którym zabito 60 tys. jeńców Armii Czerwonej, po opuszczenie Rosji po upadku Związku Radzieckiego. „*Nigdy nie byliście po naszej stronie*”- oceniają przeszłość Rosjanie.

Obydwie strony inaczej interpretują wspólną historię. O ile w polskich podręcznikach mówi się o bezprawnej aneksji terytorium polskiego w XVIII wieku, o tyle w rosyjskich wskazuje się, że rozbiory Polski były samozawinione i wynikały z anarchii panującej w

²⁸ Złe stosunki zdumiewają, bowiem Polska jest największym unijnym sąsiadem Rosji, natomiast Rosja największym nieunijnym sąsiadem Polski. Pomimo to, błahe wydarzenia w historii obydwu krajów urosły do rangi poważnych nieporozumień - K. Pełczyńska-Nałęcz, *Stosunki polityczne między Polską a Rosją po 1990 roku*, [w:] *Białe plamy-czarne plamy. Sprawy trudne w relacjach polsko-rosyjskich (1918-2008)*, A.D. Rotfeld, A.W. Torkunow (red.), Warszawa 2010, s. 669.

²⁹ J. Dzwonczyk i R. Jakimowicz, *Stereotypy w stosunkach polsko-rosyjskich*, Zeszyty Naukowe nr 611, Kraków 2002, s. 107.

³⁰ Uznaje się, że wzajemnie postrzeganie może zmienić dopiero zmiana pokoleniowa, kiedy pojawi się generacja młodych, mniej niechętnie nastawionych do Rosji ludzi.

³¹ Niektórzy Polacy, ciesząc się, że ten dzień został uznany za Dzień Jedności Narodowej Rosji, co wskazuje jak silnym i niebezpiecznym wrogiem potrafi być Rzeczpospolita Polska. Zdaniem niektórych ustanowienie tego święta, nie jest właściwe ze strony Rosji, z tego względu, że to ona nam, a nie my jej wyrządziliśmy o wiele więcej krzywd. Sam Putin podkreśla, że święto ma raczej znaczenie symboliczne, bowiem przed Polakami nikomu innemu nie udało się zająć Moskwy. Kiedy bowiem Napoleon podbijał Rosję, stolicą kraju był Petersburg, a Hitlerowi udało się jedynie dojść do obrzeży miasta.

naszym kraju³². Władze rosyjskie stwierdzają, że teza o zniszczeniu przez Rosjan powstania Warszawskiego pozostaje „błuźnierczą”, w odniesieniu do liczby poległych żołnierzy Armii Czerwonej w walce przeciwko hitlerowskiemu okupantowi³³. Nie chcą obarczania ich winą za Katyń, uznając, że były to zbrodnie stalinowskie, których ofiarami byli również przedstawiciele ich nacji. Czasy ZSRR interpretują inaczej aniżeli kraje satelickie, twierdząc, że to inne republiki rozwijały się kosztem ich państwa³⁴. Podczas gdy ponad połowa Polaków uważa, że Rosjanie powinni czuć się winni za wydarzenia z przeszłości³⁵, oni sami są zdania, że „*Polak, kiedy uczy się historii, zapamiętuje jedynie krzywdy, jakie mu wyrządzono*”³⁶.

Rosjanie nazywają Polaków niewdzięcznikami. Uważają, że ich „wschodni brat” nie docenił wkładu Rosji w rozwój Polski i w pokonanie niemieckiego okupanta. „*My was wyzwoliliśmy, a wy nas zdradziliście*”, wspominają z żalem Rosjanie³⁷. Dużą popularnością cieszą się wypowiedzi W. Żyrinowskiego, który wylicza, ile zawdzięczamy naszemu wschodniemu partnerowi. „*Rosja ratowała całą Słowiańszczyznę i Europę przed Mongołami w XIII wieku i Hitlerem w XX wieku, obroniła Polskę przed faszyzmem - nie doczekaliśmy się jednak podzięk. Teraz Rosja chroni Polskę przed potencjalnym najazdem mongolskim z Chin*

³² Obawiając się bezpośredniego graniczenia z wrogimi mocarstwami, Katarzyna II przejęła ziemie polskie, by oddzielały one jej państwo od Prus. W przeciwnym razie zajęte zostałyby one przez inne kraje.

³³ http://www.wosna5.pl/stosunki_polsko_rosyjskie, dostęp z: 6.01.2016 „*Na stosunkach polsko-rosyjskich ciąży historia, w której każda ze stron ma swoje obolałości. My mamy zrozumiałe opinie ludzi, którzy przeżyli Sybrię, którzy są rodzinami ofiar katyńskich, którym należało zamknąć ten etap. Rosjanie pamiętają o swoich oficerach, którzy walczyli z Niemcami tutaj w Polsce, w przekonaniu, że walczą o polską niepodległość*”- A. Kwaśniewski. Z uwagi na walkę żołnierzy rosyjskich na ziemiach polskich, trudno wzbudzić w Rosjanach poczucie winy za wcześniejsze losy Polski. A. de Lazari, *Polska-Rosja, „trudne” sąsiedztwo*, Seminare, Poszukiwania naukowe 20, 2004, s. 308, http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Seminare_Poszukiwania_naukowe/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2004-t20/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2004-t20-s305-311/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2004-t20-s305-311.pdf, dostęp: 12.09.2016.

³⁴ Pogląd ten nie do końca odpowiada prawdzie, bowiem w czasach panowania rosyjskiego na ziemiach polskich występowały zarówno elementy pomocy radzieckiej, takie jak przesyłanie gazu, surowców przemysłowych, ropy naftowej, jak i eksploatacja gospodarki polskiej - J. Kaliński, *Stosunki gospodarcze między Polską a ZSRR*, [w:] *Białe-czarne plamy...*, A. D. Rotfeld, A. W. Torkunow (red.), dz. cyt., s. 629 i 648. Warto nadmienić, że naród rosyjski woli żyć w przeświadczeniu, że to właśnie pomoc dla byłych republik radzieckich, sprzed 50 laty zadecydowała o ich obecnym ubóstwie - M. Dobroczyński, *Polacy i Rosjanie...*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie...*, J. Marszałek-Kawa, Z. Karpus (red.), dz. cyt. s. 24 i A. Magdziak Miszewska (red.), *Polska-Rosja 1991-1996...*, dz. cyt. s. 56.

³⁵ Aż 2/3 Polaków uważa, że we wspólnej polsko-rosyjskiej historii przeważają negatywne doświadczenia, *Bariery w komunikacji Polaków i Rosjan - stereotypy i różnice w kontaktach biznesowych* <http://kfr.univ.rzeszow.pl/bariery.pdf>, dostęp: 12.09.2016.

³⁶ Przeciętny polski i rosyjski maturzysta wynoszą ze szkoły zupełnie inne przekonanie związane ze wspólną historią. Pojednanie staje się niemożliwe w obliczu tak prowadzonej przez obydwa państwa polityki, która wpływa na kształtowanie pamięci i świadomości zbiorowej.

³⁷ Rosjanie wyrażają przekonanie, że Stalin wygrał wojnę dla wszystkich, nie tylko dla nich, ale i dla całej Europy. Mówią o zdradzie Polski, w kontekście próby z lat 90, kiedy postawiła ona na integrację z Zachodem – S. Bieleń, *Szanse na pojednanie polsko-rosyjskie w świetle wyzwań geopolitycznych*, [w:] *Geopolityka...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt. s. 215. Uważają, że traktowanie zbrodni stalinowskich na równi z hitlerowskimi jest niesprawiedliwe.

*i z islamskiego Południa*³⁸. „Oddaliśmy wam wschodnie ziemie Niemiec, a gdybyście byli wobec nas lojalni oddalibyśmy wam również zachodnie ziemie Ukrainy” - przekonują. Stwierdzają, że wyrządzone przez nich krzywdy są nieporównywalnie mniejsze od tych, których doświadczyliśmy od hitlerowców czy banderowców, jednak nie umiemy jednakowo traktować swych sąsiadów, jednym wybaczymy, innych, mimo upływu lat nienawidzimy³⁹.

Efektem polityki historycznej stała się niechęć i cicha rywalizacja między słowiańskimi braćmi. Obydwa państwa lubią oskarżać władze drugiego o złe zarządzanie i stosowanie prowokacji. O ile w Polsce mówi się o „przewrotności Moskwy” o tyle w Rosji o „cwaniactwie Warszawy”. W świadomości polskiej Rosja nie jest żadnym supermocarstwem, czy geopolitycznym graczem, lecz państwem radzieckim z socjalistycznym ustrojem. Państwo to posiada międzynarodowe aspiracje, lecz jest zbyt słabe, by móc równać się ze światowymi potęgami. Wszystko, co demonstruje Rosja, to zdaniem Polaków „pokazówka”, organizowana na wzór potiomkowskich wiosek, ukrywająca nieudolność władz i szarą rzeczywistość (zw. „*kriminalnąją Rassiją*”)⁴⁰. Wschodni sąsiad, w polskim przekonaniu to kraj radzący sobie nie dzięki nowoczesnym technologiom, lecz pieniądзом pochodzącym ze sprzedaży surowców (Rosja to za słowami senatora J. McCaina tylko „*wielka stacja benzynowa*”). Polska, ma wyprzedzać ją w rozwoju gospodarczym o kilka lat⁴¹. Rosjanie stwierdzają, że nie potrafimy dostrzec innego wizerunku ich kraju, jako państwa o wielkim potencjale, tęskniącym za splendorem imperialnej Rosji, pragnącym odciąć się od swej komunistycznej przeszłości. Oni również nie mają dobrego zdania o polskiej gospodarce, stwierdzając, że ona „ledwo zimie”, a „polski cud gospodarczy”, to efekt nie ciężkiej pracy, lecz zachodnich subwencji⁴². Nie rozumieją, jak kraj mały, jakim jest Polska i zyskujący wiele, dzięki integracji europejskiej, może zarzucać ich państwu nieudolność.

W Rosji panuje przekonanie, że *Polsza* posiada kompleks niższości w stosunku do ich państwa. Problemem jest dla niej sąsiedztwo silniejszej, ambitnej i większej Rosji, mającej tendencję do przekształcania się w mocarstwo. Wywołuje to strach przed utratą niepodległości, a rosyjskie bogactwa naturalne i obszar wzbudzają wśród nas zawiść. Postrzegając siebie, jako słabszych, mniej rozwiniętych i nowoczesnych aniżeli zachodni

³⁸ J. Dzwończyk i R. Jakimowicz, *Stereotypy w stosunkach...*, dz. cyt., s. 107.

³⁹ Rosjanie zadają pytanie, dlaczego w stosunkach polsko-rosyjskich nie nastąpił przełom, jaki dokonał się w stosunkach polsko-niemieckich, polsko-ukraińskich, czy polsko-litewskich?

⁴⁰ W rozciągającym się od Kaliningradu po Kamczatkę państwie Polacy dostrzegają biedę, brud, błoto, bałagan, chaos i brak organizacji. Wszelobocna bieda i nieudolność władz mają spychać mieszkańców Rosji na drogę przestępczą, stąd stwierdzenie o kryminalnej Rosji.

⁴¹ A. Madziak-Miszewska (red.), *Polska-Rosja 1991-1996...*, dz. cyt., s. 64.

⁴² *Polska-Rosja: czy fatalizm wrogości? Materiały pomocnicze dla nauczycieli historii*, s. 8, <http://www.iesw.lublin.pl/projekty/pliki/IESW-122-Polska-Rosja.pdf>, dostęp: 12.09.2016.

sąsiedzi, rekompensujemy to sobie swoim stosunkiem do Wschodu⁴³. Myślimy przy tym stereotypowo, że im dalej na Wschód tym większa bieda i tym kraj pozostaje mniej rozwinięty. Wskazuje na to panujące w naszym kraju przekonanie, że Rosja to obszar leżący „gdzieś tam w Azji”. Rosjanie zaznaczają, że jeżeli ktoś jest zdania, że przedstawiciel ich nacji jest azjata, to znaczy, że obca jest mu zarówno kultura rosyjska, jak i azjatycka. Przeciętny Rosjanin jest dumny ze swego kraju, posiadającego potężną armię, broń atomową, rozwijającą się naukę, eksplorującym przestrzeń kosmiczną⁴⁴. Współczesna Rosja, w jego przekonaniu, to niezdegradowany, postsowiecki obszar, lecz modernizujące się, przedsiębiorcze, ściągające zagranicznych inwestorów mocarstwo. Dlatego, nie ma nic bardziej obraźliwego dla Rosjanina niż uznanie go za człowieka wykluczonego z kultury europejskiej⁴⁵. Polacy mówią z o rosyjskim zakłamaniu, twierdząc, że nie chcąc zachodu, Rosjanie „kochają wszystko, co zachodnie”: włoskie buty, niemieckie samochody, dzinsy, domy na Lazurowym Wybrzeżu⁴⁶. W odpowiedzi, ci pierwsi stwierdzają, że i dla nich Polak nigdy nie będzie człowiekiem zachodu, gdyż nie reprezentuje charakterystycznych dla zachodnich cywilizacji cech: pracowitości, racjonalności, pragmatyczności⁴⁷. W obliczu wzajemnych animozji można przytoczyć występujące w XVII wieku popularne powiedzenie: „*Jak Lach, także i Rusin po szkodzie mądrzeje, niechże się, więc jeden z drugiego nie śmieje*”.

Polaków i Rosjan dzieli również stosunek do władzy. O ile w Rosji Prezydent uchodzi za rzeczywistego przywódcę narodu, a obecnie panującego W. Putina określa się mianem „car”, o tyle w Polsce charakterystyczne jest lekceważenie władz, a nieposłuszeństwo wobec niej jest uznawane za dowód niezależności. Polacy kpią ze ślepego posłuszeństwa i skłonności do pełnego zaufania Rosjan wobec władzy. Mówią, że Rosjanie mają paternalistyczne oczekiwania i cierpią na zniewolenie umysłu. Przejawia się ono w niechęci do zbiorowego zarządzania krajem oraz w uznawaniu przywódcy za swego ojca, a społeczeństwa za jego dzieci. Rosjanie podkreślają, że rosyjską narodowość od wieków

⁴³ J. Konieczna, *Polsko-rosyjskie asymetrie, uprzedzenia i nadzieje*, [w:] *Polacy i Rosjanie...*, A. de Lazari, T. Rongińska (red.), dz. cyt., s. 143.

⁴⁴ P. J. Sieradzan, *Próby konceptualizacji „piątego imperium”- przykład Aleksandra Prochanowa*, [w:] *Rosja, refleksje...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 88.

⁴⁵ Niegdyś w Polsce mówiło się o turańskim pochodzeniu Rosjan, oznaczającym, że wywodzą się oni od zeslawizowanego plemienia jednego z azjatyckich stepowych narodów. Z kolei wielu Rosjan w XIX i w XX wieku było przekonanych, że jest im bliżej do Zachodu, aniżeli mieszkańcom Warszawy - A. Magdziak-Miszewska (red.), *Polska-Rosja 1991-1996...*, dz. cyt., s. 47), czyt. też: G. Cimek, M. Franz, K. Szydywar-Grabowska, *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie...*, dz. cyt., s. 12.

⁴⁶ *Papier toaletowy, Rosjo*, z J. Felsztyńskim rozmawia K. Bededyczak, „Nowa Europa Wschodnia” nr 3-4.2015, s. 149. „Dokąd jeżdżą Rosjanie na wakacje? Do Europy. Gdzie kupują swoje nieruchomości? W Europie. Dokąd posyłają swoje dzieci na studia? Do Europy”. Młodzież rosyjską fascynuje kultura, moda, muzyka, literatura, filmy, pochodzące z zachodu.

⁴⁷ J. Dzwonczyk, R. Jakimowicz, *Stereotypy w stosunkach...*, dz. cyt., s. 105. Rosjanie są zdania, że nie ma nic bardziej irytującego, aniżeli przybysz znad Wisły udający człowieka zachodu.

tworzyły dwa elementy: prawosławie i podporządkowanie się woli cara⁴⁸. Obecna sytuacja w kraju, rządy W. Putina i udzielane mu wysokie poparcie, wynikają z tradycji historycznych tego kraju, w którym przez stulecia dominował carat, i w którym poddani, zawierając dobrej intencji władzy i jej działaniu na rzecz wszystkich Rosjan, pozostawali niezdolni do jakiegokolwiek oporu⁴⁹. Rosjanie szczycą się takimi cechami, jakimi są szacunek do siły, zaufanie do przełożonych, oddanie wobec nich oraz karność. Stwierdzają, że system demokratyczny w Polsce doprowadził nasz kraj do ruiny, chaosu i nieopanowanej wolności, co obrazują w słowach „Musi to na Rusi, a w Polsce, jak kto chce”⁵⁰. W Rosji nigdy nie mogło obowiązywać przysłowie „szlachcic na zagrodzie, równy wojewodzie”. O ile w Polsce głoszono hasło „Bóg, Honor, Ojczyzna”, o tyle w Rosji wznoszono toasty „za Boga, Cara, Ojczyznę”⁵¹. W rosyjskim przekonaniu, „silne państwo ze słabą władzą upadnie, a słabe zsilną władzą przetrwa”⁵². Rosjanie uważają, że na Kremlu zasiada Wielki Tatuś, który jeśli nawet jest despotą, to o nich dba⁵³.

Na niekorzystne relacje pomiędzy państwami oddziałuje postawa cerkwi prawosławnej. Kościół katolicki i prawosławny toczą na wschodzie walkę o tzw. rząd dusz⁵⁴. W Rosji mówi się o zagrożeniu związanym z „polskim katolicyzmem”, mającym być formą ekspansji w tym kraju⁵⁵. Padają oskarżenia o nadmiernym rozbudowywaniu kościołów

⁴⁸ A. Wierzbicki, *Russkij i rossijskij narod w teorii i praktyce etnopolityki Rosji*, [w:] *Rosja refleksje...*, A. Skrzypek, S. Bieliński (red.), dz. cyt., s. 146 i 170. W rosyjskiej kulturze poddani cara musieli w bezmyślny sposób wykonywać wszelkie jego rozkazy. W przeciwnym razie, mogła im grozić nawet kara śmierci. Car od zawsze był panem życia i śmierci Rosjan, gdyż nie miał sobie równych - mógł naruszać nietykalność cielesną swych poddanych. Zmuszało to poddanych m.in. do podpisywania listów do cara jako „twój niewolnik” i z małej litery. Całkowitą lojalność i oddanie wobec władcy, wykształcił w swych poddanych car Piotr I, który ograniczył w nich poczucie godności osobistej, dając im wyłącznie poczucie dumy z tego, że mogą służyć tak silnemu władcy i tak wielkiemu państwu.

⁴⁹ A. de Lazari, R. Bäcker (red.), *Dusza polska i rosyjska*, dz. cyt., s. 96.

⁵⁰ W Rosji śmieje się natomiast z Polaków, którzy słuchają kobiet przy podejmowaniu decyzji. Istnieje nawet przysłowie: „u nas nie Polska, chłop ważniejszy od baby”.

⁵¹ O ile w Polsce występowała duma szlachecka i postawa egoizmu, o tyle wśród Rosjan chwalono pokorę, grzeczność, natomiast pychę piętnowano.

⁵² Wywiad z prof. W. Arzanuchinem, *Obywatel poza Cerkwią* [„Tygodnik Powszechny”, 2002, s. 37. Zdaniem Polaków Rosjanie od zawsze patrzyli z zazdrością na naszego szlachcica, który kroczył sobie dumnie i wymachiwał szabelką, a także korzystał z liberum veto. Polonofilstwo oznaczało dla nich otwarcie na Zachód i korzystanie z wolności (A. de Lazari, T. Rongińska (red.), *Polacy i Rosjanie...*, dz. cyt., s. 263) i E. Kirwiel, E. Maj, E. Podgajna (red.), *Obrazy Rosji i Rosjan w Polsce, od końca XIX wieku do początku XXI stulecia. Myśl polityczna, media, opinia publiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 159. „Władza silna czyni cuda, tworzy wielkie imperia, tworzy wielkie narody, władza słaba najliczniejsze narody doprowadza do gnicia”.

⁵³ A. Poltowska, *Rosja Putina*, Warszawa 2015, s. 133. Przeciętny Rosjanin popiera W. Putina, ponieważ wiele osób znajduje dzięki stworzonym i podtrzymywanym przez niego instytucjom pracę w urzędach, jak i w państwowych firmach. Sprzedaż ropy i gazu pozwoliła także na zwiększenie pensji obywatelom rosyjskim.

⁵⁴ Kościół katolicki oskarżany jest przez prawosławie o przyciąganie do siebie wiernych.

⁵⁵ Polskich księży na Białorusi oskarża się o ekspansję, mającą na celu zmniejszenie wpływów rosyjskich w tym państwie. Rosjanie są zdania, że prowadzą oni bardziej działalność polityczną, aniżeli duszpasterską i polonizują Białorusinów. A. Magdziak-Miszewska (red.), *Polska-Rosja 1991-1996...*, dz. cyt., s. 60.

katolickich. Widoczna jest niechęć duchownych prawosławnych do odwiedzin ze strony księży katolickich oraz do demonstrowania katolicyzmu ze strony mniejszości polskiej. Zdarzają się akty napaści na polskich katolików, a także organizowanie licznych demonstracji pod hasłem: „W Rosji - patriarcha, papież do Watykanu”⁵⁶. W 2003 i w 2004 r. doszło do wydalenia polskich Księża z terytorium Federacji Rosyjskiej, a katolicyzm przed islamem został uznany za najbardziej niebezpieczną z religii⁵⁷.

O ile w latach 70 i 80 istniało w Rosji silne zainteresowanie polską kulturą, zwłaszcza kinem i filmem, *Polsza* była rosyjskim oknem na świat, a Rosjanie prześcigali się w deklaracjach o polskim pochodzeniu, obecnie mało jest w Rosji „polonofilów”, gdyż sprawa polska już od dawna przestała być sprawą rosyjską,⁵⁸. Wpływa to na nikłe zainteresowanie polską mniejszością w tym kraju, co sprawia, że obowiązkiem państwa polskiego stało się udzielenie wsparcia Polakom zamieszkującym na Kresach Wschodnich, gdyż w przeciwnym razie będzie można w przyszłości tylko poczytać o tym, że Polacy zamieszkivali w tamtych regionach. Mimo nieporozumień pomiędzy narodami można obserwować przejawy odradzającej się polskości m.in. na Syberii, gdzie prowadzone jest nauczanie języka polskiego w gimnazjach oraz w tzw. szkołach słowiańskich.

Niechęć do Rosji, odzwierciedla się w stosunku wobec jej mniejszości. Wielu żyjących w Polsce Rosjan, musi mierzyć się ze współczesnym odbiorem Rosji i państwa rosyjskiego przez społeczność polską, dla której Rosja i Rosjanie są państwem niebezpiecznym, zagrażającym zarówno Polsce, jak i Polakom. Przytacza się przykład państw bałtyckich i wschodnich, w których liczna 25 milionowa diaspora rosyjska przyczynia się do wielu problemów wewnętrznych. Mniejszość tę oskarża się o prowadzenie działań mających na celu utrzymanie rosyjskich wpływów oraz rosyjskiej przestrzeni kulturowej i językowej⁵⁹. Uważa się, że służy ona do wywierania wpływu na politykę wewnętrzną i zewnętrzną państw

⁵⁶ W stosunku do kościoła katolickiego uprawia się tzw. czarną propagandę.

⁵⁷ A. Lewandowski, W. Wojdyła, G. Radomski, *Rosja w polskiej myśli politycznej XX i XXI wieku*, Toruń 2013, s. 189, http://www.wydawnictwoumk.pl/prod_74450_Rosja_w_polskiej_mysli_politycznej_XX-XXI_wieku.html dostęp: 12.09.2016.

⁵⁸ W Rosji kwitła wówczas polska kultura, znana rosyjskiemu społeczeństwu z lat 60. Niezwykle popularne były polskie gazety, zwłaszcza kobiece, polskie piosenki i filmy, aktorka B. Brylska, polska literatura, towary, dla których otwierano w Rosji nawet sklepy, takie jak Hortex, Wanda, Polska Moda, Przyjaźń. Wyjazdy do naszego kraju uchodziły w Rosji za wyróżnienie i nobilitację (H. Suchar, *Widownia od Bugu po Pacyfik*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie...*, J. Marszałek-Kawa, Z. Karpus (red.), dz.cyt., s. 209).

⁵⁹ A. Wierzbicki, *Nacjonalizm i geopolityka w Europie Wschodniej*, [w:] *Geopolityka...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 118. Uważa się, że mniejszość ta jest instrumentalnie wykorzystywana przez swą zagraniczną ojczyznę. Narusza to zasadę lojalności mniejszości wobec państwa swego zamieszkania, co pozostaje niezgodne z zapisami Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Etnicznych i Narodowych (art. 20 i 21 Konwencji). Za przykład niełojalności uznano przyjęcie Karty Rosjanina. Ukraińska lekcja, zdaniem polityków pokazuje, że Rosja jest w stanie wykreować konflikt wewnętrzny w innych krajach, wykorzystując do tego zamieszkującą w nich ludność rosyjską- A. Jaroszewicz, *W oczekiwaniu na Zawieruchę* „Nowa Europa Wschodnia” nr 3-4 z 2015 r., s. 109.

swego zamieszkania, a także nacisku wobec ich lokalnych władz. Z tego względu rozważa się ją pod kątem możliwej destabilizacji państwa zamieszkania i kwalifikuje, jako niebezpieczną grupę społeczną. Podkreśla się, że zachowanie tożsamości rosyjskiej mniejszości leży bardziej w interesie państwa rosyjskiego, aniżeli państwa zamieszkania, bowiem wierna Rosji grupa będzie starała się wyrównać różnice istniejące pomiędzy większością a mniejszością⁶⁰.

Obawy te nie są obce również państwu polskiemu. Dowodem na to jest fakt, że sytuacja mniejszości rosyjskiej w Polsce jest stale monitorowana przez państwo rosyjskie, które żywo reaguje na wszelkie próby ograniczenia praw swej diaspory jak np. na zmianę wymogów egzaminu maturalnego, które mogłyby wycofać język rosyjski z programu nauczania rosyjskich mniejszości narodowych⁶¹. Dla Polski działania skierowane przeciwko niej mogą grozić dotkliwymi sankcjami ze strony Rosji⁶². Wskazują na to liczne wypowiedzi rosyjskich polityków, z których wynika, że *„Rosja podejmie wszelkie środki niezbędne do obrony swoich rodaków, którymi są nie tylko obywatele Rosji, ale również osoby używające języka rosyjskiego, jako ojczystego”*, czy wypowiedzi typu *„siły zbrojne mogą być potrzebne do obrony rodaków za granicą”*⁶³. Wiele środowisk w Polsce sceptycznie odnosi się do ochrony diaspory rosyjskiej w naszym kraju, wskazując, że jest to tzw. pamiątka po ZSRR, a nie mniejszość narodowa w ścisłym znaczeniu tego słowa.

Paradoksalnie jednak, mimo ciężkiej sytuacji obydwu mniejszości narodowych w Rosji i w Polsce, mniejszość rosyjska i mniejszość polska współpracują walcząc o własne prawa w państwie litewskim. Obydwie diaspory łączy w tym kraju wspólnota interesów. Chociaż często wybór takiej współpracy wydaje się dla Polaków z Polski dużym zaskoczeniem, to jednak na Litwie pozostaje on racjonalny, z tego względu, że obydwie nacje uchodzą w tym kraju za niepewne. Zbliżeniu mniejszości rosyjskiej z polską sprzyja ponadto bliskość kulturowa, wynikająca z tego, że Polakom jest bliżej do Rosjan, a Rosjanom bliżej do Polaków, aniżeli do Litwinów.

⁶⁰ Więcej na ten temat w artykule: W. Kundera, *Dyskryminacja mniejszości w prawie i w polityce*, [w:] *Rozprawa o metodzie prawa i polityki*, M. Sadowski, A. Spychalska, K. Sadowa (red.), Wrocławskie Studia Erazmiańskie, t. VIII, Wrocław 2015, s. 320-339, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication?id=13726&from=&dirids=1&tab=1&lp=4&QI=>, dostęp: 12.09.2016.

⁶¹ Od wielu lat rząd rosyjski zabiega o swą mniejszość na zachodzie, prowadząc politykę „utrwalania narodu rosyjskiego, jako narodu rozdzielonego”.

⁶² Po pierwsze, możliwe jest ograniczenie praw polskiej mniejszości narodowej w Rosji, po drugie utrudnianie dostawy gazu i ropy oraz podwyższenie cen na te produkty, po trzecie, istnieje prawdopodobieństwo, ustanowienia rakiet przy granicy z Polską w Obwodzie Kaliningradzkim lub na Białorusi, bowiem te metody wpływu najczęściej stosują Rosjanie w celu wywarcia presji lub nacisku na rząd polski. Ponadto Rosjanie mogą nałożyć embargo na polskie produkty.

⁶³ E. Michalik, H. Chałupczak (red.), *Mniejszości narodowe i etniczne w procesach transformacji oraz integracji*, Lublin 2006, s. 172.

Rosja uważa Polskę za państwo nielojalne, spiskujące oraz prowadzące przeciwko niej gry i intrygi, czego przykładem jest zaangażowanie władz polskich w rewolucję pomarańczową, w rewolucję w Gruzji (tzw. rewolucję róż) oraz popieranie Czeczenów, którzy uchodzą w niej za terrorystów⁶⁴.” Z wielkim oburzeniem przypatrywano się uczestnictwu polskiej misji w Kosowie. Równie niechętnie oglądano wiece poparcia na ukraińskim majdanie w 2004 roku, na którym Polacy skandowali hasła: *Ukraina bez Putina*. Nieprzychylnie ocenia się również polskie próby demokratyzacji Białorusi. Wskazują one na to, że celem polityki polskiej jest nie tylko odebranie Rosji wpływów na wschodzie, ile skłócenie Rosji z państwami zachodnimi.

Polacy oskarżają natomiast wschodniego sąsiada o imperializm, stwierdzając, że władze rosyjskie celowo i niejednokrotnie dają wyraz swej wrogiej postawy wobec ludności polskiej oraz państwa polskiego⁶⁵. Przyczyną tego, jest ich zdaniem to, że Rosja i Rosjanie nie chcą uznać niezależności Polski, a zwłaszcza tego, że nasz kraj prowadzi samodzielną politykę wschodnią (popierając rewolucję pomarańczową), czy decydując się na przystąpienie do NATO. Zaznaczają, że W. Putin powinien prowadzić politykę narodową wobec Rosjan, a nie wobec nich, czy innych narodów słowiańskich. Rosjanie na nieprzychylnie artykuły w naszej prasie zarzucają nam celebrowanie cierpiętnictwa. Są zdania, że gorszy stosunek do nich mają tylko mieszkańcy USA i Litwy.

Wynikiem różnic interesów, wzajemnych antagonizmów i tzw. pamięci historycznej stały się incydenty i prowokacje wymierzone w przedstawicieli drugiego państwa (np. niewpuszczenie samolotu z rosyjskim ministrem obrony nad polską przestrzenią powietrzną, usunięcie polskich dyplomatów z Moskwy pod zarzutem szpiegostwa), a także liczne wojny handlowe prowadzone pomiędzy nimi⁶⁶. Już od dawna nakładane na polskie produkty roślinne i zwierzęce ograniczenia w eksporcie, nie są wynikiem nagłaśnianej w mediach

⁶⁴ O ile Rosjanie oskarżają nas o popieranie czeczeńskiego separatyzmu, o tyle Polska mówi o małej Czeczeni, zagrożonej przez Rosję. Wielu Rosjan nie może nam przebaczyć, że kiedy rosyjskie rodziny opłakiwały śmierć swych żołnierzy w wojnie z Czeczenią, Polacy jawnie cieszyli się z sukcesów odniesionych przez rosyjskiego wroga. Pogorszyło to wizerunek Polaka w Rosji.

⁶⁵ Z ekranów polskich telewizorów słychać wielokrotnie, że „Rosja jest nieuleczalnie imperialistyczna”.

⁶⁶ W 2005 roku rosyjskie Ministerstwo Rolnictwa wprowadziło zakaz importowania do Rosji znacznej części polskich artykułów spożywczych. 4 dni później taki sam zakaz dotyczył importu polskiego mięsa. Oficjalnym powodem było niedotrzymywanie norm sanitarnych i weterynaryjnych. Polska oskarżyła Rosję, że sankcje mają charakter polityczny i służą do naruszenia unijnej polityki handlowej oraz podzielenia krajów unijnych na lepsze i gorsze. Szacuje się, że każdego roku straty ze sprzedaży mięsa do Rosji wynoszą około 300 milionów dolarów. W 2014 roku wprowadzono zakaz importu polskich jabłek do Rosji, na co Polska odpowiedziała reklamą „Jedz jabłka przeciwko Putinowi”, M. Dobroczyński, *Polacy i Rosjanie...*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie...*, J. Marszałek- Kawa, Z. Karpus (red.), dz.bcyt., s. 9.

rosyjskich ich nikłej jakości, lecz prowadzonej przez Rosję wojny geopolitycznej z Polską⁶⁷. Sprzedaż surowców nie przebiega także zgodnie z zasadami wolnego rynku. We wzajemnych stosunkach widać wiele niespełnionych obietnic, jak np. budowa drugiej nitki gazociągu jamalskiego i złośliwości np. budowa rurociągu Nord-Stream na dnie Morza Bałtyckiego. Nie brakuje jednak gestów pojednawczych, czego przykładem było np. uczestniczenie przez prezydenta W. Putina w dniu obchodzenia zbrodni katyńskiej, czy Prezydenta D. Miedwiediewa na pogrzebie pary prezydenckiej po katastrofie smoleńskiej. Zbliżeniu nie sprzyja jednak dostrzegalny w obydwu krajach, niechętny, niekiedy nawet obraźliwy, lekceważący i pozbawiony szacunku stosunek do siebie⁶⁸.

Apogeum polsko-rosyjskiej nienawiści pokazuje wzajemna rywalizacja o dawne republiki radzieckie. Dla obydwu krajów tereny te posiadają wartość symboliczną. Polacy z sentymentem patrzą na tzw. Kresy Wschodnie, zwłaszcza na Lwów i Grodno, które do czasów powstania chmielnickiego w 1648-1655 r. stanowiły część Polski, natomiast dla Rosji szczególne znaczenie ma Ruś Kijowska, będąca tzw. kolebką państwowości rosyjskiej oraz miasto Kijów, uchodzące za „matkę rosyjskich miast”⁶⁹. Na wschodzie ma miejsce zderzenie *polskiego misjonizmu*, którego celem jest szerzenie zachodniej cywilizacji na terenach o niższym poziomie kulturalnym i *rosyjskiego mesjanizmu*, opierającego się na rosyjskim przywództwie nad narodami słowiańskimi, służącemu wzmocnieniu słowiańskiej jedności i wiary prawosławnej⁷⁰.

Od XIX wieku w świadomości rosyjskiej występuje wyobrażenie o tzw. Wielkiej Rusi, w skład której wchodzi obszary Białorusi i Ukrainy tworzące tzw. rosyjski mir. O Białorusinach i Ukraińcach mówi się, jako o narodach jednej krwi (trój-jednych narodach), zwanych Rusinami. Rosja nie chce wypuścić ze swej sfery wpływów Ukrainy, uważając ją za przedłużenie Rosji⁷¹. Większość społeczeństwa rosyjskiego jest zdania, że Ukraina to twór polityczny, składający się z ziem podarowanych przez Rosjan⁷². Na ich rosyjski charakter wskazuje to, że w tym państwie, co 6 obywatel jest Rosjaninem, występująca 17 milionowa diaspora rosyjska, dąży do pojednania z krajem swego pochodzenia, a 30% społeczeństwa

⁶⁷ Sprzedaż surowców nie polega na swobodnej umowie kupna-sprzedaży, lecz jest efektem wojny ekonomicznej prowadzonej z naszym krajem.

⁶⁸ G. Cimek, M. Franz, K. Szydywar-Grabowska, dz. cyt., s. 9.

⁶⁹ A. Włodkowska-Bagan, *Konfliktowość w stosunkach...*, [w:] *Geopolityka...*, Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 53.

⁷⁰ Tamże, s. 89.

Ukraina” Prywatny projekt Putina”- Komitet Obywatelski Solidarności z Ukrainą, <http://www.solidarnoscukraina.pl/index.php/uk/teksty/polityka-innych-krajow-organizacji-miedzynarodowych-wobec-ukrainy/155-ukraina-prywatny-projekt-putina>, dostęp: 12.09.2016.

⁷² J. Ćwiek-Karpowicz, *Geopolityka wspólnego sąsiedztwa w relacjach rosyjsko-polskich i rosyjsko-unijnych*, [w:] *Geopolityka...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 146.

posługuje się na co dzień językiem rosyjskim. Ponadto 30-40% Ukraińców, przyzwyczajonych do życia w postsocjalistycznej rzeczywistości, gotowych jest ułożyć sobie bliskie stosunki z Rosją⁷³. Wielu Rosjan żyje w przekonaniu, że największym pragnieniem Ukraińców jest zjednoczenie z ich „*Matuszką Rossiją*”⁷⁴. Pogląd ten wyraża także rosyjski Prezydent W. Putin, który stwierdza, że „Ukraina, to nawet nie jest państwo”. Wielu polityków rosyjskich jest także zdania, że Ukraina stanowi część Rosji, zwaną Małą Rosją i opowiada się za jej przyłączeniem do ich kraju. „*Lepiej byłoby całą Ukrainę przyłączyć, póki kraj ten nie jest ruiną, którą się niedługo stanie*”, twierdzi inny kandydat na prezydenta W. Żyrinowski.

O ziemię ukraińskie konkuruje również Polska. Pragnie ona objąć przywództwo w Europie Środkowo-Wschodniej. Jej celem jest demokratyzacja i europeizacja wschodu. Będąc przykładem udanej transformacji ustrojowej i integracji europejskiej nasz kraj chce pomóc swym wschodnim braciom w przyłączeniu się do struktur zachodnich⁷⁵. Plany te nie są akceptowane przez władze rosyjskie, które nie chcą dopuścić do utworzenia baz NATO na wybrzeżu Morza Czarnego⁷⁶. Polscy politycy zaznaczają, że Rosja dąży do budowy supermocarstwa i nie można jej pozwolić, by szantażowała swoich sąsiadów. Rosjanie odpierają ten zarzut, wskazując, że mają prawo do własnych powiązań regionalnych i budowania swych wpływów, tak, jak czynią to inne państwa⁷⁷. Minister spraw zagranicznych S. Ławrow na polskie interwencje na Ukrainie odpowiada atakiem, stwierdzając: „*ktos bezprawnie usiłuje narysować linię podziału w Europie*”⁷⁸. Z kolei W. Putin, nasze działania kwituje stwierdzeniem „mało macie własnych problemów?” odnosząc się do nadzwyczaj wysokiego poziomu bezrobocia w graniczącym z Ukrainą regionie lubelskim. Przedstawiciele rosyjscy są zgodni, że polską politykę wschodnią motywuje nie chęć pomocy sąsiadnim krajom, ile zaszkodzenia Rosji.

Rywalizacja obydwu państw dotyczy także Białorusi. Już od wieków w tym kraju zderzały się ze sobą wpływy polskie i rosyjskie. Rosja chce przyciągnąć Białoruś, tak jak i

⁷³ A. Romanowski, *Nasza polska rusofobia* „Nowa Europa Wschodnia”, nr 3-4 z 2015 r., s. 28.

⁷⁴ S. Szabelist, *Ukrainę wymyślono na Wschodzie* „Nowa Europa Wschodnia”, nr 5 (XVI) z 2015 r., s. 72.

⁷⁵ Istotne znaczenie dla objęcia przywództwa ma to, że Polska, jako pierwszy kraj socjalistyczny odcięła się od wpływów rosyjskich i przystąpiła do NATO.

⁷⁶ Swoją niechęć do rozszerzenia NATO, Rosjanie uzasadniają obawą o izolację, zagrożeniem dla własnego bezpieczeństwa oraz zmniejszeniem znaczenia w regionie. Ich zdaniem NATO powinno zostać rozwiązane, bowiem nastał koniec zimnej wojny, upadek ZSRR i rozwiązanie Układu Warszawskiego (A. Włodkowska, *Polak-Rosjanin: dwa bratanki? Szanse i przeszkody polsko-rosyjskiego pojednania*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie...*, J. Marszałek-Kawa, Z. Karpus (red.), dz. cyt., s. 121.

⁷⁷ P. Grudziński, *Raport Polska-Rosja...*, dz. cyt., s. 67.

⁷⁸ G. Baziur, *Geopolityczna rywalizacja polsko-rosyjska o Ukrainę w okresie Pomarańczowej Rewolucji i po jej zakończeniu* „Przegląd Geopolityczny” 2014, Tom 7, s. 139, http://przeglad.org/wp-content/uploads/2014/07/Baziur_Grzegorz_PG_tom_7.pdf, dostęp: 12.09.2016.

inne republiki radzieckie do siebie, aby nie dopuścić do ich integracji z zachodem. Natomiast Polska pragnie przejąć rolę opiekuna i przewodnika dla swego sąsiada. Uznaje Białoruś za państwo izolowane i protekcionowane przez Rosję. Planowane przemiany w tym kraju, są jednak trudne, z uwagi na postawę samych Białorusinów. Większość z nich, na co dzień posługuje się językiem rosyjskim (85% społeczeństwa), a także identyfikuje się etnicznie, językowo i religijnie z Rosjanami. Pomiędzy Białorusią i Rosją występuje szereg powiązań gospodarczych, energetycznych i wojskowych, które uniemożliwiają tej pierwszej samodzielną politykę. Większość Białorusinów posiada nikłą wiedzę na temat Partnerstwa Wschodniego i zasad funkcjonowania Unii Europejskiej. Propaganda białoruska przedstawia zachód, jako niebezpieczny, ogarnięty przez kryzysy gospodarcze (czego przykładem jest Grecja, Portugalia i Hiszpania), a także znajdujący się o krok od nieodwracalnej śmierci. Wizję złowrogiego i niezawistnego zachodu, w którym nie da się żyć, roztacza przed swymi obywatelami również Prezydent Republiki A. Łukaszenka, stwierdzając, *„Przejechałem cały świat, widziałem całą Europę. Wszystko ściśnięte. Wszystko zadymione. Wszystko brudne. Ludzie ocierają się jeden o drugiego, pchają się. Ciężko żyć ludziom tam. A tu (tj. na Białorusi), w środku tego chaosu dusza się raduje”*⁷⁹. W porównaniu z Rosją zachód wydaje się Białorusinom znacznie bardziej niebezpieczny. Wielu z nich, dlatego pragnie, aby Białoruś stała się „provincją Rosji”, a nie częścią Europy.

Większość polityków rosyjskich jest zdania, że nasz kraj poprzez swoje nadmierne przywiązanie do kwestii historycznych, zapatrzenie w przeszłość, blokuje sobie możliwość ułożenia normalnych relacji z ich państwem. W. Putin stwierdził, że dla dobra obywateli, polscy przywódcy powinni przestać patrzeć w przyszłość i zacząć budować dobre stosunki zwrócone ku przeszłości⁸⁰. Doradca Prezydenta S. Jastrzembiskij apelował, by „historię polsko-rosyjską zostawić ekspertom, gdyż jest ona hamulcem i kulą u nogi w rozwoju stosunków polsko-rosyjskich,⁸¹. W Polsce słowa te nie spotykają się z uznaniem, a polscy

⁷⁹ K. Kakarenko, *Aleksander Łukaszenka jako przywódca polityczny*, [w:] *Rosja, Ukraina, Białoruś, Wybrane dylematy rozwoju*, S. Gardocki (red.), Toruń 2013, s. 183.

⁸⁰ „Uważam, że mamy tak dużo korzystnych spraw do załatwienia, że właśnie problemy dnia dzisiejszego powinniśmy i możemy wspólnie rozwiązywać. Jeżeli natomiast zaczniemy, jak we wspólnej kuchni, rozdlubywać, jakieś drobiazgi, to zapomnimy o przyszłości i pozwolimy sprawom przeszłym, problemom dawno pogrzebanym, ciągnąć nas za rękaw i nie będziemy posuwać się do przodu. I to będzie dla nas bardzo dużym błędem” - W. Putin, podczas wizyty w Polsce.

⁸¹ Do pojednania zmierzał już B. Jelcyń, który odnośnie sprawy Katynia w 1992 roku oświadczył: „Wybaczenie, jeśli zdołacie”. Prezydent D. Miedwiediew dążąc do poprawy stosunków polsko-rosyjskich miał podkreślić konieczność: „badania przeszłości, przekłamywania obojętności i dążenia do przezwyciężenia tragicznych kart”. Szef dyplomacji Rosyjskiej S. Ławrow, stwierdził natomiast, że chce „normalnych stosunków z Polską”. Rosja, coraz bardziej jest świadoma tego, że nie uda jej się zbudować partnerstwa z Europą, bez porozumienia z Polską. (R. Zięba, *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie: uwarunkowania, problemy, implikacje*, „Przegląd

politycy domagają się wciąż wyjaśnienia spraw z przeszłości. Uznają, że proponowana przez Rosję polityka historyczna, ma na celu wybielić ją od wydarzeń z przeszłości i prowadzić do zapomnienia dokonywanych przez nią aktów agresji, co nazywają oni „zakłamywaniem przeszłości”. Ich zdaniem, pozostaje to szczególnie niebezpieczne, dla państw sąsiedzkich, które w swej historii wielokrotnie padały ofiarą zapędów imperialnych wschodniego sąsiada. Historia powinna służyć ku przestrodze dla następnych pokoleń i stać się dla nich, zgodnie z łacińskim przysłowiem „*Historia Magistra Vitae Est*”, nauczycielką życia. Za wcześnie, w ich przekonaniu, by mówić o przebaczeniu, skoro Rosja nie dokonała jeszcze rekompensaty za wyrządzone przez siebie krzywdy. Postawa władz polskich, które zamiast realnej polityki skoncentrowanej na teraźniejszości i przyszłości, prowadzą tzw. politykę historyczną, jest powszechnie krytykowana przez rosyjskie media. Piszą one o „opętanych przez historię Polakach”. Większość społeczeństwa rosyjskiego nie zna wspólnej historii albo pragnie o niej zapomnieć, gdyż stawia ona ich państwo w nienajlepszym świetle. Niekończące się ich zdaniem, wypominanie bolesnych wydarzeń i przeproszanie za nie to droga donikąd. Rosyjskie władze zamiast na polskich roszczeniach, skupione są na budowaniu supermocarstwa rosyjskiego, stwierdzając, że „*dzisiejsza Rosja nie przeprasza, gdyż uważa to za przejaw słabości*”,⁸².

Piętnowanie Rosji za tragiczne wydarzenia z przeszłości, stawia to państwo w oczach opinii światowej w negatywnym świetle. Wielu przedstawicieli zachodnich demokracji jest zdania, że Polska nadużywa pamięci tragicznych epizodów, by przedstawiać Rosję, jako imperium zła, a siebie w roli największej ofiary wschodniego sąsiada. Postawa Polski na europejskich salonach pozostaje niezrozumiała. Spoglądając bowiem na trudne relacje niemiecko-rosyjskie, francusko-niemieckie, angielsko-francuskie z przeszłości, żadne z tych krajów nie wypominają Francji wojen napoleońskich, Niemcom II wojny światowej, Anglikom kolonizacji i wiążącego się z nią wyzysku. Obecnie kraje te żyją wizją wspólnej przyszłości i pragną rozwoju dobrosąsiedzkich stosunków społecznych i gospodarczych⁸³. Sytuację pogorsza fakt, że Polska chce uchodzić na arenie międzynarodowej za prawdziwego znawcę swego wschodniego sąsiada. Nasi politycy, powołując się na wspólną historię, bliskie sąsiedztwo, słowiańskie pochodzenie kreują się na szczytach unijnych za najbardziej

Politologiczny”, nr 3/2011, s. 37: <http://biblioteka.oapuw.pl/ryszard-zieba-wspolczesne-stosunki-polsko-rosyjskie-uwarunkowania-problemy-implikacje-przeglad-politologiczny-nr-32011/>, dostęp: 12.09.2016.).

⁸² P. Kuspys, *Stosunki polsko-rosyjskie*, <http://www.geopolityka.org/analizy/piotr-kuspys-stosunki-polsko-rosyjskie>, dostęp: 12.09.2016. Dla Polaków powinno być jasne, że zbrodnie reżimu totalitarnego nie obciążają współczesnych Rosjan.

⁸³ R. Zięba, *Współczesne stosunki...*, dz. cyt., s. 36. Dla ludzi z zachodu pozostaje niezrozumiałe, że wymagamy od Rosji działań, które mają jedynie znaczenie moralne, lecz urągają rosyjskiej dumie narodowej. S. Bieleń, *Szanse na...*, [w:] *Geopolityka* ..., S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 216.

rozeznanych w kwestiach rosyjskich. Pouczają zachodnich polityków, układających swe relacje z Moskwą, o tym, jakie prawdziwe oblicze ma Rosja, zaznaczając, że dysponujemy większą wiedzą na ten temat⁸⁴. Moskwa, w polskich opisach jest „zaskakująca, nieobliczalna, i niebezpieczna”, a Rosja jest niczym więcej „jak mafijnym państwem Putina”⁸⁵. W wyniku tego obudziliśmy w Rosji ponownie stereotyp „kiczliwego Lacha”⁸⁶. Rosyjskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych mówi wprost o „antyrosyjskiej psychozie” panującej w Polsce. Rosjanie uważają, że nasz kraj jest wrogiem cywilizacji rosyjskiej, gotowym zaoferować swe usługi komukolwiek, byleby tylko Rosji zaszkodzić⁸⁷. Jak daleko sięga polska rusofobia pokazała wizyta węgierskiego Premiera W. Orbana w naszym kraju. Przez szereg lat, kiedy łamał na Węgrzech demokrację, Polska broniła go w Europie. Jednak, gdy zaczął dogadywać się z Rosją, został chłodno przyjęty przez Warszawę i otrzymał reprimendę od naszej pani Premier E. Kopacz⁸⁸. Zachód ze zdumieniem przypatrywał się wyjazdowi śp. Prezydenta J. Kaczyńskiego do Gruzji, który na oczach całego świata przemówił: „Rosja pokazała swą prawdziwą twarz, twarz, którą znamy już od wielu lat”⁸⁹. Polsko-rosyjską próbę pojednania, w ramach wizyty Prezydenta Putina w Polsce, brat Prezydenta J. Kaczyński skomentował tym, że pozostawiła ona „narodowy absmak”⁹⁰. Nawet jeden z najbardziej liberalnych polityków wobec Rosji, Premier D. Tusk, stwierdził bez entuzjazmu, że jest on gotów współpracować z Rosją: „taką, jaką ona jest”⁹¹.

⁸⁴ Znaczący problem wskazuje, że przeciwnie „Europa zamykająca się mentalnie i politycznie przed „barbarzyńcami” ze Wschodu, nie rozszerza się, lecz kurczy”. Więcej na ten temat w: P. Grudziński, *Raport Polska-Rosja...*, dz. cyt., s. 72.; S. Bieleń, *Postimperializm-neoimperializm-transimperializm: próba oceny rosyjskiej polityki zagranicznej*, [w:] *Rosja, refleksje...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 240 i A. Bryc, *Wpływ geopolityki...*, [w:] *Geopolityka...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 158 i A. Romanowski, *Nasza polska...*, dz. cyt., s. 28.

⁸⁵ Polska przedstawia Rosję, jako zbójceją, agresywną, imperialną i ostrzega Europę przed odradzającą się mocarstwowością rosyjską. Polska rusofobia sprawia, że jesteśmy uciążliwym partnerem zarówno na wschodzie, jak i na zachodzie.

⁸⁶ Rosjanie podkreślają, że Polska nie liczy się w świecie zachodu, dlatego jest agresywna w postawie antyrosyjskiej. Natomiast Polacy twierdzą, że o swoich sprawach należy głośno mówić, ponieważ Rosjanie lekceważą słabych.

⁸⁷ Rosjanie podkreślają, że Europa potrzebuje Rosji, by wraz z nią stanowić przeciwwagę dla rosnącej potęgi Stanów Zjednoczonych. Uważają, że skoro w Europie jest miejsce dla islamskiej Turcji, tym bardziej odnajdzie się ono dla Rosji. „Rosja jest państwem europejskim i jej miejsce jest w Europie”.

⁸⁸ A. Romanowski, *Nasza polska...*, dz. cyt., s. 21.

⁸⁹ Prezydent oświadczył również, że „jesteśmy tutaj (czyt. w Gruzji), aby podjąć walkę”, co doprowadziło do powstania kłopotliwego pytania, czy Polska popiera walkę gruzińsko-rosyjską, czy wypowiada Rosji wojnę – A. Romanowski, *Nasza polska...*, dz. cyt., s. 24 Prezydent L. Kaczyński znany jest również z innych antyrosyjskich wypowiedzi. Obejmując swój urząd oświadczył, że jako pierwszy nie pojedzie do Rosji.

⁹⁰ <http://fakty.interia.pl/wywiady/newa-nowak-kaczynski-wypowiedzial-sie-ze-zla-wiara>, dostęp: 3.03.2016.

⁹¹ W Polsce istnieje obsesja na punkcie „rosyjskiego niebezpieczeństwa”. Rosja jest przedstawiana jako groźna, dlatego codziennie słychać o niej w prasie i w TV, M. Bugajski, *Rosja i Rosjanie w polskiej prasie*, s. 3, <http://www.uz.zgora.pl/~mbugajsk/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/Rosja%20i%20Rosjanie%20w%20polskiej%20prasie.pdf>, dostęp: 12.09.2016.

Wojnę ukraińsko-rosyjską polscy politycy oraz polskie media wykorzystały ponownie do demonizowania swego rosyjskiego sąsiada. Przedstawiciele państwa głosili teorię bezpośredniego zagrożenia ze strony Rosji i konieczności dokonania zbrojeń na wypadek nieoczekiwanego ataku. Stwierdzali, że Rosja liczy się tylko z siłą, dlatego Polska musi pokazać swą zdolność militarną, aby „Rosja wiedziała, że nie wejdzie w Polskę jak w masło”⁹². Politycy prześcigali się w oskarżeniach w stosunku do wschodniego sąsiada. „Rosja musi zaatakować Polskę, jeżeli chce odbudować imperium”- mówił były minister obrony narodowej R. Szeremietiew. Prezes J. Kaczyński ostrzegał, „Rosja może nas zaatakować”. D. Tusk: „Putin ma XIX-wieczny stosunek do polityki, gdzie decydują potencjały, a wygrywa silniejszy. To polityk, który nadużywa potencjału w polityce”. P. Kowal: „Powinniśmy bić na alarm. Bo po Ukrainie będzie Polska, Litwa, Łotwa czy Estonia”. Z. Ziobro: „Smoleńsk kładzie cień na relacjach polsko-rosyjskich. To вина Tuska i Putina”. J. Gowin: „Jeżeli za podsłuchami stoją Rosjanie, to Polska jest bezradna”. „Aktywność służb specjalnych Federacji Rosyjskiej w Polsce jest „niezmiernie wysoka” i ta sytuacja trwa już od kilkunastu lat”- szef ABW D. Łuczak⁹³, J. Kurski: „Putin to mały Hitler”⁹⁴. „Na Rosję spogląda się w Polsce nadal jak na nieprzewidywalne państwo. Jak ujął to A. Rotfeld „Rosja, przypomina raketę dalekiego zasięgu, która wymknęła się spod kontroli”⁹⁵.

Spiralę niechęci i oczerniania podkreśla to, że polskie interesy są definiowane jako opozycyjne w stosunku do interesów rosyjskich. Wielu przedstawicieli władz jest zdania, że w stosunku do Rosji, Polska powinna prowadzić politykę polegającą na twardym egzekwowaniu własnych roszczeń i szkodzeniu wpływom rosyjskim „tam gdzie się da”⁹⁶. Nasz kraj w żaden sposób nie umie współdziałać ze wschodnim sąsiadem. Do dobrego tonu w dyskursie politycznym od dawna zalicza się krytykowanie wszystkich posunięć Federacji

⁹² Rosjanie są zdania, że nieustanne przegrane wojsk polskich doprowadziły do trwałego uczucia zagrożenia naszego kraju ze strony państw sąsiednich (A. Bryc, *Wpływ geopolityki...*, [w:] *Geopolityka...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 28.

⁹³ S. Weremiuk, *Polska wobec Rosji w latach 1992-2014. Od zależności postimperialnych do trudnych relacji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 13/15, s. 98, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-2aaa098f-204a-4644-b456-0808cbac1f8a/c/Weremiuk.pdf>, dostęp: 12.09.2016.

⁹⁴ M. Hadaj, *Nie chcemy przyjaźnić się z Rosją*, <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/809369,nie-chcemy-przyjaznic-sie-z-rosja.html>, dostęp: 12.09.2016.

⁹⁵ W opinii polskich polityków, Kreml nie urzeczywistnia głoszonych przez siebie poglądów, lecz zamierza do realizacji ukrytych celów, co sprawia, że współczesna Rosja to państwo nieobliczalne. A. D. Rotfeld, *Rosja musi wiedzieć, że nie wejdzie w Polskę „jak w masło”*- w *Polityce.pl*, pl/swiat/237625-adam-daniel-rotfeld-rosja-musi-wiedziec-ze-nie-wejdzie-w-polske-jak-w-maslo, dostęp: 12. 09. 2016.

⁹⁶ R. Zięba, *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie...*, dz. cyt., s. 37 i s. 54. Nie jest dobre przekonanie, że Polska zapewni sobie bezpieczeństwo poprzez izolację od Rosji lub występowanie przeciwko niej i S. Bieleń, *Postimperializm...*, [w:] *Rosja, refleksje ...*, S. Bieleń, A. Skrzypek (red.), dz. cyt., s. 240.

Rosyjskiej i dopatrywanie się w nich antypolskich podtekstów⁹⁷. W Rosji panuje przekonanie, że Polska wykorzysta każdą okazję byleby tylko „*dokopać Kremłowi*”. Sprawia to, że Unia Europejska celowo odsuwa nas od europejskiej polityki zewnętrznej, uznając, że nasza obecność będzie szkodzić w jej relacjach ze wschodnim sąsiadem. Negocjacje w sprawie polityki wschodniej unii zostały podjęte dopiero wtedy, kiedy w stosunkach polsko-rosyjskich nastąpiła odwil⁹⁸. Polska nie jest zapraszana do wielostronnych rokowań w sprawie rozwiązania konfliktu ukraińsko-rosyjskiego. Antyrosyjskie nastawienie osłabia międzynarodową pozycję Polski⁹⁹.

Polacy stwierdzają, że nasz strach przed Rosją jest historycznie uzasadniony. Podkreślają, że trudno widzieć w Rosji bratniego sąsiada, skoro już od najdawniejszych czasów, temu mocarstwu nigdy nie zależało na silnej Polsce. Carya Katarzyna II skutecznie blokowała wszelkie reformy, by uniemożliwić postawienie silnej armii i zniesienie liberum veto. Polska, dla rosyjskich władców była zawsze przeszkodą, która oddzielała ją od zachodu. Stanowiła dla Rosji nie państwo, lecz ziemię niczyją *tzw. terra incognita*, w której swe wpływy zachowują sąsiednie kraje¹⁰⁰. W. Mołotow na wieść o utworzeniu Polski w 1918 roku nazwał ją „bękartem Traktatu Wersalskiego”. Podobne nastawienie Rosjan, do naszego kraju widoczne jest i dziś. Traktują oni Polskę, jako kraj peryferyjny, niegodny większej uwagi. W związku z ubieganiem się o status supermocarstwa, liczą się dla nich tylko prawdziwe potęgi gospodarcze i najsilniejsze kraje, takie jak Niemcy, USA, Francja, a nie państwa peryferyjne, za które uchodzi Polska. Rzeczpospolitą traktują jako geopolityczną próżnię¹⁰¹. O ile w przekazach mediów polskich, kwestia rosyjska zajmuje ważne miejsce, o tyle rosyjskie środki przekazu zdegradowały nasz kraj, podobnie jak inne średniej wielkości państwa do kraju trzeciej, a nawet dalszej rangi. *Polsza* jest brana pod uwagę jedynie, jako kanał tranzytowy rosyjskich produktów do Europy zachodniej, co gorsza, jako jeden z wielu kanałów. Jej rola ogranicza się do tego, aby służyć zapewnieniu bezpieczeństwa przepływu rosyjskich dóbr do Unii Europejskiej i nieprzeszkadzaniu w komunikacji politycznej mocarstwa z Zachodem.

⁹⁷ J. Ćwiek-Karpowicz, *Geopolityka wspólnego sąsiedztwa w relacjach rosyjsko-polskich i rosyjsko-unijnych*, [w:], *Geopolityka* ..., S. Bieleń, A. Skrzypek, dz. cyt., s. 158.

⁹⁸ R. Zięba, *Współczesne stosunki*..., dz. cyt., s. 35.

⁹⁹ Polska uchodzi za najbardziej rusofobiczny kraj europejski. Pojawiają się głosy, że zachodowi odpowiada rola Polaków, jako rosyjskich awanturników, gdyż dzięki temu może on więcej uzyskać dla siebie.

¹⁰⁰ Polska dla Rosji było to pozbawione kultury, słabe, zrujnowane państwo, w którym panowała anarchia, liberum veto, a rządzili nim pijani, przekupni szlachciurzy.

¹⁰¹ A. Puszkina, w wierszu *Oszczercom Rosji*, napisał: „Już wieki oba te plemiona wzajemnym gniewem czoła chmurzą, nieraz to ich, nieraz to nasza strona musiała ugiąć się przed burzą (...) zostawcie nas, wy, co nie znacie tych zakrwawionych kart dziejowych, obca wam jest kłótnia braci, ten niepojęty spór domowy (A. Włodkowska, *Polak-Rosjanin: dwa bratanki?*..., [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie*..., A. Marszłek-Kawa, Z. Karpus (red.), dz. cyt., s. 119).

Polscy politycy nie zabiegają o poprawę stosunków z Rosją. Stwierdzają, że ich brak jest warunkiem koniecznym dla zachowania suwerenności naszego kraju, przekonując, „że *albo jest się wasalem Kremla, albo jego wrogiem*”¹⁰².

Wszechobecna rusofobia sprawia, że zmiana władz w naszym kraju, nie budzi wśród Rosjan żadnych nadziei, na poprawę stosunków polsko-rosyjskich. Kiedy w 2015 roku do władzy doszła partia PiS, posiadająca w swym programie wyborczym antyeuropejskie hasła, Rosjanie z uwagi na znaną im już antyrosyjską retorykę przedstawicieli tej partii, nie uczynili żadnego kroku ku zbliżeniu. Rosyjskie media podkreślają, że Rosji jest wszystko jedno, która partia rządzi w Polsce, gdyż „*stosunki polsko-rosyjskie są tak złe, że bardziej psuć się ich już nie da*”¹⁰³.

Jak wskazuje się, motorem postępu jest pojednanie, dlatego mimo złych relacji historycznych Francuzi pogodzili się z Niemcami. Przytacza się także przykład Niemiec, które dążąc do wzrostu ekonomicznego czynią wiele na rzecz utrzymania dobrych stosunków z państwem rosyjskim. W Berlinie nikt nie pyta Putina, o to, co czyniła Armia Czerwona po wkroczeniu do Niemiec po II wojnie światowej, ważniejsze stały się bowiem dobre kontrakty handlowe¹⁰⁴. Tymczasem z uwagi na złe stosunki, nieustanne wypominanie historii, Rosja stała się niewielkim, jak i niepewnym partnerem ekonomicznym dla naszego kraju. Powstaje w związku z tym pytanie, czy Polska ma zapomnieć o istnieniu Rosji? Zapomnieć o potencjalnym, możliwym, olbrzymim i cennym kraju dla zbytu swoich produktów, ze 140 milionami konsumentów? Pamięć o przeszłości, jest w obu krajach wykorzystywana przez przeciwników zbliżenia, aby to pojednanie utrudnić bądź uniemożliwić¹⁰⁵. Pomiędzy naszymi krajami brakuje natomiast jakichkolwiek relacji partnerskich. Polska jako jedyny kraj środkowo-europejski nie wpuściła rosyjskiego kapitału, i wschodnich firm, które dzisiaj doskonale funkcjonują na obszarze Czech, czy Słowacji. Jak się podkreśla, tym co mogłoby umożliwić rozwój przyjaznych stosunków pomiędzy naszymi państwami byłby rozwój

¹⁰² Już od lat 90 Polska w swej polityce zagranicznej postawiła na usunięcie wszelkich wpływów i przejawów radzieckich, występujących na naszym terytorium, aby niedopuszczyć do poszerzenia się jakichkolwiek form zależności od Rosji. (K. Pelczyńska-Nałęcz, *Stosunki polityczne...*, [w:] A. D. Rotfeld, A.W. Torkunow (red.), dz.cyt., s. 671).

¹⁰³ W Rosji można spotkać się z poglądem, że trzeba naprawić stosunki z Polską i błąd Gorbaczowa, który wycofał się z Europy Środkowej. W interesie Rosji, leży to, aby nie dopuścić do pełnej dominacji Niemiec w przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej (P. Grudziński, *Raport Polska-Rosja...*, dz. cyt., s. 40 i 44).

¹⁰⁴ G. Cimek, M. Franz, K. Szydywar-Grabowska, *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie...*, dz. cyt., s. 34, Polska oddała pole do współpracy gospodarczej z Rosją, Niemcom, nie dostrzegając, że nie mamy mniejszych interesów we współpracy z nią, aniżeli nasz zachodni sąsiad. Niektórzy są zdania, że nie można dopuścić, aby stosunki niemiecko-rosyjskie, były lepsze niż polsko-rosyjskie.

¹⁰⁵ J. Adamowski, Ł. Szurmiński (red.), *Relacje polsko-rosyjskie. Rola mediów masowych*, Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 14-15.

programów kulturalnych oraz wymiana młodzieży¹⁰⁶. Wskazuje się, że tego typu współpraca, dałaby możliwość zastanowienia się obydwu stronom, nie tylko nad tym, co nas dzieli, ale również nad tym, co nas łączy, co pozostaje bliskie i wspólne obydwu naszym słowiańskim narodom¹⁰⁷. Tymczasem Polska zamiast sprzyjać odwiedzaniu naszego kraju, przyznając wizy studentom rosyjskim czy rosyjskim turystom, wprowadziła zbyt restrykcyjną politykę wizową. Przyczyniło się to do ograniczenia kontaktów obywateli obydwu krajów. Działania te uznaje się za wielce niekorzystne, ponieważ nie ma lepszej metody na zwalczanie stereotypów, aniżeli umożliwienie zbliżania się do siebie społeczeństw i nawiązywanie przyjaźni. Warto podkreślić, że tak jak Polacy, tak i Rosjanie nie są wolni od uprzedzeń i negatywnych opinii na temat Polski i Polaków. O naszych rodakach mówi się w Rosji, jako o osobach pozbawionych samokrytycyzmu, unoszących się wielkopańską pychą, a także nieposłusznych, krnąbrnych, zadufanych w sobie i grubiańskich (*gordost, kiczliwość, gonornost- czyli duma, hardość, zadufanie i pycha*)¹⁰⁸. Owe cechy przypisywane są nam już od najdawniejszych lat wskazując na niczym nieuzasadnione, fałszywe i zarazem nadmierne wywyższanie się, zwłaszcza nad Rosjanami¹⁰⁹. Występuje nawet żart: „*po czym poznać Polaków? Po ich wyniosłych minach*”,¹¹⁰. O ile w kulturze francuskiej diabeł jest przeważnie Włochem, w niemieckiej jest on Francuzem, w Polsce Niemcem, o tyle w rosyjskiej jest on właśnie Polakiem. W filmie o Polakach z 1612 roku, zawarta została przestroga, aby nie zachwycać się zbyt nad tym, co polskie, ponieważ jest to diabelskiego pochodzenia¹¹¹. W Rosji obowiązuje stereotyp „zdradzieckiego Lacha”, który często zmienia upodobania i przechodzi na stronę przeciwnika, chcąc przeciwstawić się ich państwu¹¹². Inny obraz Polaków to *buntowuszczyk*, gotowy sprzymierzyć się z każdą siłą, aby zniszczyć Rosję. Lach, Polak, to ktoś, komu nie można ufać, bowiem będąc przyjacielem potrafi zdradzić dla

¹⁰⁶ Chodzi o wspieranie kontaktów we wszelkich dziedzinach, tj. publicznych i prywatnych, ekonomicznych, politycznych, społecznych, naukowych, turystycznych, kulturowych i sportowych (M. Dobroczyński, *Polacy i Rosjanie...*, [w:] *Stosunki polsko-rosyjskie...*, J. Marszałek Kawa, Z. Karpus (red.), dz. cyt., s. 14).

¹⁰⁷ Rosjanie to klasyczny naród słowiański, ma wygląd słowiański. Prowadzimy podobny tryb życia. A. De Lazari, T. Rongińska (red.), *Polacy i Rosjanie...*, dz. cyt., s. 19.

¹⁰⁸ W Rosji obowiązuje skojarzenie „*Polak-pan*”.

¹⁰⁹ A. de Lazari, R. Bäcker (red.), *Dusza polska i rosyjska*, dz. cyt., s. 97.

¹¹⁰ Wyniosłe miny, zdaniem Rosjan wskazują na biedę. Polak nie ma się, z czego szczycić, więc została mu tylko wyniosłość. Rosjanie uważają, że Polaków dręczy zawiść o to, że pozostają oni w cieniu rosyjskiego imperium. (G. Cimek, M. Franz, K. Szydywar-Grabowska, *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie...*, dz. cyt., s. 27-28).

¹¹¹ K. Jabłonka, *Zanim powstał Peterburg...*, dz. cyt., s. 43, „*jewilias anielami, a stallis diawołami*”- udają aniołów, a są diabłami.

¹¹² Historia mówi, że najpierw zakopano ciało Dymitra Samozwańca, a następnie zdecydowano się je odkopać, zmasakrować i spalić. Jego prochy zostały włożone do armaty i wystrzelone w stronę naszego kraju, aby Polak nigdy nie stanął już na rosyjskiej ziemi. (J. Wróbel, *Polak, Rusek, Niemiec, czyli jak psuliśmy plany naszym sąsiadom*, Warszawa 2015, s. 10).

własnych korzyści¹¹³. Wojowników, w tym pochodzących z innych państw, nawet niemieckich, atakujących Rosjan zwano „*polskimi diablami*”¹¹⁴. Jeden z rosyjskich publicystów - M. Katkow głosił, że źródłem nieszczęść w Rosji są Polacy i ich złośliwe intrygi¹¹⁵. Nasi rodacy mieli przenieść do Rosji syfilis¹¹⁶. Carowie Rosji, uznawali Polaków za źródło zagrożenia swego bezpieczeństwa osobistego. Syn Mikołaja I, Aleksander II, w momencie zamachu na jego życie w 1866 roku skierował do zabójcy pytanie: „Ty Polak?”. Kiedy okazało się że zamachowiec jest Rosjaninem, ze zdumieniem pytał go o przyczynę próby zabójstwa¹¹⁷. Również J. Stalin nie miał dobrego zdania o Polakach. Twierdził, że Polska ciągle knuje przeciwko Rosji i przysparza jej problemów¹¹⁸. Polak w oczach Rosjan to *przebiegły lis, chytrusek i cwaniaczek*, pozbawiony kultury, czego wyrazem stało się określenie „*polskaja swołocz*”¹¹⁹. Nadzieją na zmianę są wzajemne kontakty, przyjaźnie i dobre wspomnienia, które w obecnej chwili są o wiele cenniejsze, aniżeli jakiekolwiek umowy dwustronne zawarte pomiędzy naszymi krajami¹²⁰.

Płomień niezgody pomiędzy narodami rozpalają także polskie prawicowe media, takie jak Głos, Nasz Dziennik, Myśl Polska, Najwyższy Czas. Często nawiązują one do epoki stalinizmu i socjalizmu, określając Rosjan, jako ruskich lub sowietów, pozbawionych wszelkiej kultury, którzy zamiast słowa „proszę”, używają słowa „dawaj”. W gazetach tych pojawiają się artykuły, iż należy szanować stereotypy, bowiem są one starą mądrością narodu¹²¹. Na potwierdzenie tego, pada stwierdzenie, że nie raz okazało się, że to właśnie osoby, które współtworzyły stereotypy, najczęściej prości ludzie, mieli rację¹²².

¹¹³ Nienawidził Polaków również rosyjski pisarz, F. Dostojewski. Pisał on o kłamliwych, obłudnych i nazbyt wyniosłych Polakach. Przedstawiał ich w swych powieściach najpierw, jako dumnych i wyniosłych, aby następnie ukazać ich prawdziwe cechy: cwaniactwo, skłonność do oszukiwania, małostkowość i dwulicowość.

¹¹⁴ Rosjanie obawiali się polskiego wallenrodyzmu, wewnątrz Rosji, który miał kiełkować przeciwstawiając się zarówno władzy carskiej jak i cerkwi prawosławnej. Przypominają, że w XIX wieku Polska była jedynym państwem europejskim, pragnącym zniszczenia imperium rosyjskiego.

¹¹⁵ A. Hertz, *Żydzi w kulturze polskiej*, Warszawa 2014, s. 85.

¹¹⁶ Tamże, s. 259.

¹¹⁷ W. Modrzelewski, *Polska-Rosja. Co dalej?*, Tom II, Lata 2014-2015, Warszawa 2015, s. 13.

¹¹⁸ Negatywny obraz Polaka w Rosji widoczny jest i dziś. Przedstawiciele naszej nacji to dla Rosjan, egocentryczni indywidualiści, zajadli katolicy, chodzący własnymi drogami, zamknięci i niedopuszczający nikogo do siebie. Inną przypisywaną nam cechą jest lenistwo i brak odpowiedzialności. W. Modrzelewski, *Polska-Rosja Szkice*, Tom I, Warszawa 2014, s. 11.

¹¹⁹ A. De Lazari, T. Rongińska (red.), *Polacy i Rosjanie...*, dz. cyt., s. 63.

¹²⁰ G. Cimek, M. Franz, K. Szydywar-Grabowska, dz.cyt., s. 11. Mówi się, że warto zachęcić rosyjskiego turystę, aby odwiedzał Tatry, zamiast Alp.

¹²¹ Uprzedzenia i stereotypy utrudniają możliwość zdobycia pracy i zrobienia kariery osobom pochodzących ze wschodu w Polsce, zob. W. Kundera, J. Osoba, *Przejawy dyskryminacji kobiet na polskim rynku pracy-jako element zakłócający ideę wolności jednostki w koncepcji społecznej gospodarki rynkowej* [w:] *Spółeczna inżynieria biznesu-współczesne problemy i wyzwania z perspektywy koncepcji Społecznej Gospodarki Rynkowej*, B. Bieńkowska, M. Dzień, L. Hejny (red.), Bielsko Biała 2015, s. 128 i 129, więcej info.: http://sgr.pte.pl/wp-content/uploads/2016/04/spoleczna-inzynieria-biznesu_art.pdf, dostęp: 12.09.2016.

¹²² A. de Lazari, R. Bäcker (red.), *Dusza polska i rosyjska*, dz. cyt., s. 309.

W obliczu narastających wciąż fobii, uprzedzeń i lęków, warto przytoczyć stwierdzenie, że jesteśmy skazani na współpracę z każdą Rosją. Polska musi pozytywnie kształtować swe relacje ze państwami sąsiedzkimi, ponieważ jest zbyt słaba, aby odciąć się zarówno od Rosji jak i od Niemiec. Nieustanne przytaczanie historii, nie służy ani prawdzie historycznej ani budowaniu dobrych relacji pomiędzy państwami w przyszłości. Polityka naszego państwa wobec Rosji jest określana nie tylko jako głupia, ale i także, jako niebezpieczna¹²³. Warto wskazać za przykład USA, w którym pracownicy administracji prezydenta B. Obamy zrozumieli, że prowadzenie polityki antrosyjskiej i przedstawianie Rosji, jako tzw. osi zła, prowadzi do eskalacji wrogości i wzrostu nastrojów antyamerykańskich¹²⁴. Konieczność liczenia się z rosyjskim politykami, zwłaszcza z prezydentem Rosji podkreślił były doradca prezydenta Niemiec M. Stürmer, pisząc w swej książce, *że kto lekceważy Putina, czyni to na własne ryzyko*”.

Wśród negatywnych opinii i stereotypów występuje jednak płomień nadziei na pojednanie się w przyszłości¹²⁵. Od najdawniejszych czasów, to Niemcy, a nie Polska uchodziła za wroga i rywala dla rosyjskiego narodu. Mikołaj I, który za pomocą Polski chciał cywilizować Rosję, po powstaniu listopadowym miał powiedzieć „*to wyście rzucili mnie w objęcia Niemiec, moich i waszych największych wrogów*”. Przez długie lata w tym kraju obowiązywało przysłowie, „*co dla Rosjanina dobre, to dla Niemca śmierć*”. Rosjanie, mają do Polski jedynie żal o to, że to my mamy do nich żal. Pojednanie z naszym krajem ułatwiłoby im nawiązanie bliższych kontaktów z zachodem. Występuje nawet przekonanie, że Rosja zbliży się do zachodu „*po trupie lub za pomocą Polski*”¹²⁶.

Istnieje wiele cech, które łączą mentalnie Polaków z Rosjanami, jak otwartość, życzliwość, gościnność, które powinny sprawić, że kraje te osiągną w przyszłości porozumienie i zaczną z większą troską obchodzić się z zamieszkującymi je mniejszościami. Wbrew bowiem logice, Rosjanie są obecnie bardziej przychylnie nastawieni do Niemców, aniżeli do Polaków, co jest dziwne, ponieważ pomiędzy tymi nacjami nie ma aż tylu podobieństw, które istnieją między Polakami a Rosjanami. Niemcy nie potrafią pić wódki, jak Rosjanie czy Polacy, są zbyt zamknięci, zdystansowani i oszczędni, nie występuje wśród nich

¹²³ E. Kirwiel, E. Maj, E. Podgajna (red.), *Obrazy Rosji i Rosjan w Polsce...*, dz. cyt., s. 227.

¹²⁴ S. Bieleń, *Postimperializm...*, [w:] *Rosja refleksje...*, A. Skrzypek, S. Bieleń (red.), dz. cyt., s. 262 i 263.

¹²⁵ 2/3 zakupionej przez Polskę ropy naftowej pochodzi z Rosji oraz 100 procent gazu ziemnego (R. Zięba, *Współczesne stosunki...*, dz. cyt., s. 47).

¹²⁶ W. Modrzelewski, *Polska-Rosja. Szkice...*, dz. cyt., s. 55. Car Aleksander pragnął unii personalnej pomiędzy Polakami i Rosjanami, stwierdzając, że są to „*narody sąsiedzkie, bliskie obyczajami, nierozłączne, które winny pokochać się na zawsze*” (V. Wiernicka, *Rosjanie w Polsce. Czas Zaborów 1795-1915*, Warszawa 2015, s. 7).

tradycja biesiadowania, a także takie cechy jak gościnność, życzliwość, otwartość, skłonność do zabaw, tak bliska naszym słowiańskim narodom.

Podsumowując, cechą stosunków polsko-rosyjskich jest ich brak. Pomimo podobieństw językowych, trudno jest nam znaleźć wspólny język. Jedynie 3% Polaków, ocenia stosunki polsko-rosyjskie, jako dobre, podczas gdy prawie 75% szacuje je, jako złe bądź bardzo złe¹²⁷. Polsko-rosyjskiemu pojednaniu nie sprzyja dramatyczna historia, w której Polska, przez stulecia znajdowała się pod dominacją rosyjską. Rosjan zniechęca do nas anryrosyjska retoryka władz polskich¹²⁸. Zbliżenie utrudnia to, że nie pragną go oba narody. Polacy są zdania, że brak kontaktów z Rosją, jest warunkiem suwerenności naszego państwa, natomiast Rosjanie stwierdzają, że nie będą na siłę dążyć do pojednania, bo „*nikogo nie można zmusić do miłości*”¹²⁹.

Przeszkodą w pojednaniu są występujące w obu krajach stereotypy. Polacy określają Rosję, jako kraj siemieżny, prostacki, ogarnięty przez korupcję i bezprawie (mówiąc o tzw. „mafijności Moskwy” i „bandyckości Rosji w dodatku pozbawiony kultury i ogłady, czego wyrazem stało się określenie „ruski”, a nie rosyjski”¹³⁰. Ci drudzy są z kolei zdania, że Polska to zakompleksiony kraj słowiański, o najwyższym odsetku emigracji, ratujący się jedynie dzięki dotacjom płynącym z Unii Europejskiej.

Polskę i Rosję dzieli również polityka wschodnia i związana z nią rywalizacja o ziemie tzw. dawnej Słowiańszczyzny. Polska podkreśla misję westernizacji i demokratyzacji sąsiednich państw. Rosja występuje w obronie tradycyjnych wschodnich wartości i wiary prawosławnej przed ekspansywną kulturą łacińską (jest to tzw. polityka umacniania rosyjskiego mirra).

Rosja odgrywa dziś coraz większą rolę w polityce globalnej, stając się mocarstwem światowym, z którym liczą się największe potęgi tego świata. Skłócenie ze wschodnim sąsiadem zagraża bezpieczeństwu energetycznemu naszego kraju, a rosyjskie sankcje sprawiają, że polscy przedsiębiorcy, odnoszą wielomilionowe straty. Tymczasem w Polsce kontaktom z Rosjanami towarzyszy wciąż lodowaty klimat. W przyszłości możemy stać się ostatnim rusofobicznym państwem w Europie.

Nie można zapomnieć, że Polska nadal poprzez język, kulturę, mentalność i obyczaje należy do świata słowiańskiego („*Polsza nie zagranica*”). Dla Rosjan Polak nigdy nie będzie

¹²⁷ B. Badora, Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z Badań CBOS, Komunikat z badań CBOS, *Polacy o stosunkach polsko-rosyjskich i polityce wschodniej Polski*, Warszawa 2014, Nr 77/2014, s. 1, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_077_14.PDF, dostęp: 12.09.2016.

¹²⁸ P. Grudziński, *Raport Polska-Rosja...*, dz. cyt., s. 7.

¹²⁹ Fakty TVN, *Rzecznik Putina skomentował wynik wyborów w Polsce. Pieskow „do miłości zmusić nie można”*, <http://fakty.tvn24.pl/aktualnosci,59/rzecznik-putina-skomentowal-wynik-wyborow-w-polsce,589269.html>, dostęp: 12.09.2016.

¹³⁰ J. Adamowski, Ł. Szurmiński (red.), *Relacje polsko-rosyjskie...*, dz. cyt., s. 45.

człowiekiem Zachodu. Polaków fascynuje „rosyjska dusza” i znana na całym świecie rosyjska literatura, muzyka i balet, natomiast Rosjanie z ciekawością spoglądają, jak „kraj słowiański radzi sobie w Unii Europejskiej”. Rosja nie zagraża suwerenności i integralności terytorialnej naszego kraju. Nie posunęła się nigdy do zastosowania szantażu energetycznego wobec Polski. Daje to nadzieję na przyszłe pojednanie oraz na to, że to nasz kraj będzie zbliżał Rosję do Europy.

Na temat stosunków polsko-rosyjskich wypowiedział się B. Geremek, stwierdzając, że „w interesie Polski leży to, aby Rosja stała się krajem demokratycznym, nie tylko krajem, który wyjdzie z biedy gospodarczej, który wykorzysta swoje oszałamiające bogactwa naturalne, ale także żeby była krajem szanującym prawo międzynarodowe i prawa człowieka, Polska powinna dbać o dobre stosunki gospodarcze i polityczne z Rosją, bo *„bezpieczne są tylko te narody, które dobrze żyją ze swymi sąsiadami”*¹³¹.

BIBLIOGRAFIA

- Adamowski J., bSzurmiński L. (red.), *Relacje polsko-rosyjskie. Rola mediów masowych*, Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.
- Badora B., CBOS: Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badań CBOS, *Polacy o stosunkach polsko-rosyjskich i polityce wschodniej Polski*, Warszawa 2013, Nr 77/2014, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_077_14.PDF, dostęp: 12.09.2016.
- Bariery w komunikacji Polaków i Rosjan-stereotypy i różnice w kontaktach biznesowych*, <http://kfr.univ.rzeszow.pl/bariery.pdf>, dostęp: 12.09.2016.
- Baziur G., *Geopolityczna rywalizacja polsko-rosyjska o Ukrainę w okresie Pomarańczowej Rewolucji i po jej zakończeniu*, „Przegląd Geopolityczny” 2014, Tom 7, http://przeglad.org/wp-content/uploads/2014/07/Baziur_Grzegorz_PG_tom_7.pdf, dostęp: 12.09.2016.
- Bennetts M., *Dokopać Kremlowi*, Warszawa 2014.
- Bieleń S., Skrzypek A. (red.), *Geopolityka w stosunkach polsko-rosyjskich*, Warszawa 2012.
- Bieleń S., Skrzypek A. (red.), *Rosja, refleksje o transformacji*, Warszawa 2010.
- Bieńkowska B., Dzień M., Hejny L. (red.), *Społeczna inżynieria biznesu-współczesne problemy i wyzwania z perspektywy koncepcji Społecznej Gospodarki Rynkowej*, Bielsko Biala 2015.
- Bugajski M., *Rosja i Rosjanie w polskiej prasie*, <http://www.uz.zgora.pl/~mbugajsk/wp-content/plugins/downloadsmanager/upload/Rosja%20i%20Rosjanie%20w%20polskiej%20prasie.pdf>, dostęp: 12.09.2016.
- Cebula S., *Prawa i wolności religijne we współczesnej Polsce*, Kraków 2011.

¹³¹ B. Geremek, *Szanse i zagrożenie. Polityka i dyplomacja w rodzinnej Europie*, Warszawa 2004, s. 87. Na rzecz polsko-rosyjskiego pojednania, apeluje również wielu publicystów, takich jak S. Stomma, który mówił, aby „kupować akcje Rosji, póki stoją nisko”, A. Romanowski, *Nasza polska...*, dz. cyt., s. 28.

- Cimek G., Franz M., Szydywar-Grabowska K., *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie. Wybrane problemy*, Toruń 2012.
- de Lazari A., Bäcker R. (red.), *Dusza polska i rosyjska. Spojrzenie współczesne*, Interdyscyplinarny Zespół Badań Sowieologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, Katedra Politologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Łódź 2003.
- de Lazari A., Rongińska T. (red.), *Polacy i Rosjanie. Przewyciężanie uprzedzeń*, Łódź 2006.
- de Lazari A., *Polska-Rosja, „trudne” sąsiedztwo*, *Seminare, Poszukiwania naukowe* 20, 2004, http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Seminare_Poszukiwania_naukowe/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2004-t20/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2004-t20-s305-311/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2004-t20-s305-311.pdf. dostęp: 12.09.2016.
- Dzwończyk J. i Jakimowicz R., *Stereotypy w stosunkach polsko-rosyjskich*, *Zeszyty Naukowe* nr 611, Kraków 2002.
- Gardocki S. (red.) *Rosja, Ukraina, Białoruś, Wybrane dylematy rozwoju*, Toruń 2013.
- Geremek B., *Szanse i zagrożenie. Polityka i dyplomacja w rodzinnej Europie*, Warszawa 2004.
- Grudziński P., *Raport Polska-Rosja: niezgoda i współpraca*, Warszawa 1997.
- Hadaż M., *Nie chcemy przyjaźnić się z Rosją*, <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/809369,nie-chcemy-przyjaznic-sie-z-rosja.html>. Dostęp: 12.09.2016.
- Hertz A., *Żydzi w kulturze polskiej*, Warszawa 2014.
- Jabłonka K., *Zanim powstał Petersburg*, *Frona* 51, rok 2009.
- Jaroszewicz A., *W oczekiwaniu na Zawieruchę*, „Nowa Europa Wschodnia” nr 3-4 z 2015 r.
- Kirwiel E., Maj E., Podgajna E. (red.), *Obrazy Rosji i Rosjan w Polsce, od końca XIX wieku do początku XXI stulecia. Myśl polityczna, media, opinia publiczna*, Lublin 2011.
- Kuspys P., *Stosunki polsko-rosyjskie*, <http://www.geopolityka.org/analizy/piotr-kuspys-stosunki-polsko-rosyjskie>, dostęp: 12.09.2016.
- Lewandowski A., Wojdyła W., Radomski G., *Rosja w polskiej myśli politycznej XX i XXI wieku*, Toruń 2013, http://www.wydawnictwoumk.pl/prod_74450_Rosja_w_polskiej_mysli_politycznej_XX-XXI_wieku.html. dostęp: 12.09.2016.
- Magdziak-Miszewska A. (red.), *Polska i Rosja, Strategiczne sprzeczności i możliwości dialogu*, Warszawa 1998.
- Marszałek-Kawa J. i Karpusa Z (red.), *Stosunki polsko-rosyjskie. Stereotypy, realia, nadzieje*, Toruń 2008.
- Michalik E., Chałupczak H. (red.), *Mniejszości narodowe i etniczne w procesach transformacji oraz integracji*, Lublin 2006.
- Modrzelewski W., *Polska-Rosja. Co dalej?*, Tom II, Lata 2014-2015, Warszawa 2015.
- Modrzelewski W., *Polska-Rosja Szkice*, Tom I, Warszawa, 2014
- Obywatel poza Cerkwią*, wywiad z prof. W. Arzanuchinem, „Tygodnik Powszechny 2002
- Papier toaletowy, Rosjo*, z J. Felsztyńskim rozmawia K. Bededyczak, „Nowa Europa Wschodnia”, nr 3-4.2015.
- Politkowska A., *Rosja Putina*, Warszawa 2015.
- Polska-Rosja: czy fatalizm wrogości? Materiały pomocnicze dla nauczycieli historii*, <http://www.iesw.lublin.pl/projekty/pliki/IESW-122-Polska-Rosja.pdf>, dostęp: 12.09.2016.
- Romanowski A., *Nasza polska rusofobia*, „Nowa Europa Wschodnia”, nr 3-4 z 2015 r.

Rotfeld A. D., Torkunow A. W. , *Białe plamy-czarne plamy. Sprawy trudne w relacjach polsko-rosyjskich (1918-2008)*, Warszawa 2010.

Sadowski M., Spychalska A., Sadowa K. (red.), *Rozprawa o metodzie prawa i polityki*, Wrocławskie Studia Erazmiańskie, t. VIII, Wrocław 2015.

Spoleczna inżynieria biznesu-współczesne problemy i wyzwania z perspektywy społecznej gospodarki rynkowej, http://sgr.pte.pl/wp-content/uploads/2016/04/spoleczna-inzynieria-biznesu_art.pdf, dostęp: 12.09.2016.

Stosunki polsko-rosyjskie 2004-2012, stosunki polsko-rosyjskie 2004-2010, Portal Spraw Zagranicznych psz.pl, <http://www.psz.pl/168-archiwum/stosunki-polska-rosja>, dostęp: 12.09.2016.

Szebelist S., *Ukrainę wymyślono na Wschodzie*, „Nowa Europa Wschodnia”, nr 5 (XVI) z 2015 r.

Ukraina” Prywatny projekt Putina”- Komitet Obywatelski Solidarności z Ukrainą, <http://www.solidarnoscukraina.pl/index.php/uk/teksty/polityka-innych-krajow-organizacji-miedzynarodowych-wobec-ukrainy/155-ukraina-prywatny-projekt-putina>. dostęp: 12.09.2016.

Weremiuk S., *Polska wobec Rosji w latach 1992-2014. Od zależności post-imperialnych do trudnych relacji*, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-2aaa098f-204a-4644-b456-0808cbac1f8a/c/Weremiuk.pdf>, dostęp: 12.09.2016.

Wiernicka V., *Rosjanie w Polsce. Czas Zaborów 1795-1915*, Warszawa 2015.

Włodarczyk B., *Nie ma jednej Rosji*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2013.

Wróbel J., *Polak, Rusek, Niemiec, czyli jak psuliśmy plany naszym sąsiadom*, Warszawa 2015 Zięba R. , *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie: uwarunkowania, problemy, implikacje*, Przegląd Politologiczny nr 3/2011, <https://wnpid.amu.edu.pl/images/stories/pp/pp-3-2011/035-062.pdf>. dostęp: 12.09.2016.